

Stärk lärarna – Stärk språkutvecklingen

En undersökning av spår efter lärares kompetensutveckling
i studiecirkeln *Stärk språket – Stärk lärandet*.

Anna Norlin Persson

Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot språk och språkutveckling, USOS

Uppsatsarbete, 15 hp

Svenska som andraspråk med didaktik III

Vårterminen 2010

Examinator: Anders Philipsson

English title: Scaffolding teachers – Scaffolding language acquisition



**Stockholms
universitet**

Stärk lärarna – Stärk språkutvecklingen

En undersökning om lärares kompetensutveckling i studiecirkeln *Stärk språket – Stärk lärandet*.

Anna Norlin Persson

Sammanfattning

Under de senaste åren har skolor sänt lärare i svenska som andraspråk till handledarutbildning, i regi av *Språkforskningsinstitutet*, runt boken *Stärk språket - Stärk lärandet* av Pauline Gibbons. Dessa handledare har sedan fungerat som cirkelledare för sina kollegor på respektive skola.

Syftet med denna uppsats är att undersöka och kartlägga i vilken mån, om någon, de arbetssätt som beskrivs i studiecirkeln *Stärk språket - Stärk Lärandet* används i de skolor som undersöks.

I teoridelen görs en resumé av boken *Stärk språket - Stärk lärandet*. Vidare görs en kort genomgång av litteratur om lärares kompetensutbildning och de lärarfackliga organisationernas yrkesetiska råd. Slutligen redovisas några utvärderingar av kompetensutbildningssatsningar och aktionsforskningsprojekt i Stockholms Stad och i Malmö.

Fem skolor har deltagit i undersökningen. En handledare från varje skola har intervjuats runt frågor som berör cirkeln och dess mottagande av kollegorna. Vidare har lärarna på de fem skolorna som deltagit i cirkeln besvarat en enkät.

Trots ett stort bortfall indikerar resultaten att studiecirkeln *Stärk språket - Stärk lärandet* avsatt spår i verksamheten. De lärare som besvarat enkäten uttrycker att kompetensutvecklingen varit meningsfull beträffande: nya kunskaper, att diskutera med kollegor, litteraturläsning och förändrad praktik i klassrummen. De intervjuade handledarna berättar om ett positivt mottagande av cirkeln, trots vissa mindre problem.

För att kunna ge en rättvisande bild av vilka effekter denna kompetensutveckling haft krävs dock vidare forskning, vilket kommenteras i diskussionsavsnittet.

Nyckelord

andraspråksutveckling, genrepdagagogik, lärares kompetensutveckling, språkutvecklande arbetssätt, studiecirkel, *Stärk språket – Stärk lärandet*, svenska som andraspråk

Innehåll

Inledning	5
Bakgrund	5
Språkforskningsinstitutet	6
Syfte och frågeställningar	6
Teoriavsnitt	7
"Stärk språket – Stärk Lärandet"	7
Studiehandledningen	12
Studiecirkelarna	12
Lärares kompetensutveckling	13
Styrdokument och riktlinjer	13
Tidigare forskning	14
Genreinspirerat arbete	15
Utvärderingar i Stockholms Stad	15
Utvärderingar i Malmö Stad	17
Metod	18
Urval	18
Att få tillgång till data	18
Kontakten med de deltagande skolorna	19
Datainsamlingsmetod	19
Två metoder	20
Intervju	20
Enkäter	21
Procedur	21
Intervjuer	21
Enkäter	22
Databearbetningsmetod	23
Intervjuer	23
Enkäter	24
Resultat	24
Intervjuer	24

Handledare A	25
Handledare B	25
Handledare C	26
Handledare D	27
Handledare E	28
Sammanfattning	29
Enkäter	29
Enkät svar	29
Sammanfattning	33
Diskussion	33
Undersökningen	33
Kunskapsspår från cirkeln	34
Vad som upplevts som meningsfullt i cirkeln	34
Spår av arbetssätten och hur dessa fungerat i klassrummet	35
Några möjliga orsaker till cirkelns popularitet	35
Handledarnas roll	36
Skolledningens roll	36
Fortsatt arbete med språkutveckling	37
Vidare forskning	38
Referenser	39
Bilagor	42
Bilaga 1	43
Bilaga 2	47
Bilaga 3	61
Bilaga 4	66

Inledning

Bakgrund

Sedan jag gick ut lärarhögskolan som nybliven mellanstadie lärare för tjugotre år sedan har jag arbetat i skolor med stor andel andraspråkselever i stockholmsområdet. Jag har haft förmånen att arbeta med elever från grundskolans alla stadier men mestadels från skolår fyra och uppåt. Det har varit lärorika och inspirerande år med många möten med elever och kollegor som i interaktion ”stöttat” mig att lära mig mer om andraspråkutveckling och arbetsätt som gynnar dessa elever. Jag har också deltagit i mer formell kompetensutveckling; denna uppsats är en del av detta, nämligen det avslutande momentet i kursen Sva III på Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot språk och språkutveckling vid Stockholms Universitet.

I samtal med kollegor har jag förstått att de liksom jag ibland upplever en stor frustration över andraspråkselevernas situation. Källan till detta är de skrämmande siffror som visar att andraspråkselever inte når skolans kunskapsmål i lika hög grad som andra elever. Enligt statistik på Skolverkets hemsida är det ungefär 3,5 gånger fler elever med utländsk bakgrund utan slutbetyg från grundskolan, jämfört med elever med svensk bakgrund. (<http://www.skolverket.se/sb/d/1637/a/18>).

Antalet andraspråkselever ökar i landets skolor. Enligt Skolverkets är 18 % av landets grundskoleelever berättigade till modersmålsundervisning. I storstäderna är motsvarande siffra 37,7%. I glesbygdskommunerna är siffran lägre, cirka 8 % (<http://www.skolverket.se/sb/d/1638> Tabell 8 A- F). Statistiken tydliggör alltså att nästan alla lärare i Sverige träffar och undervisar elever med annat modersmål än svenska.

I kursplanen för svenska som andraspråk kan man läsa följande

Utvecklingen av språket innebär också en utveckling av tänkandet och är därigenom av avgörande betydelse för lärandet. I skolan är undervisningsspråket svenska för majoriteten av eleverna. Det nya språket måste användas som tankeinstrument i skolan, även om det under en inlärningsfas inte alltid fungerar helt och fullt.

Alla lärare har ett gemensamt ansvar och måste vara medvetna om språkets betydelse för lärandet. Inom ämnet svenska som andraspråk ryms dock huvudansvaret för elevernas språkliga utveckling (Skolverket 2008 s. 106).

Trots denna skrivning upplever många av de svenska som andraspråklärare jag mött att de ensamma har hela ansvaret för andraspråkselevernas språkutveckling. Ämneslärare å andra sidan brukar uttrycka att de känner sig handfallna över de svårigheter som uppstår när eleverna inte behärskar språket och de uttrycker en rädsla för att nivån på innehållet i undervisningen kommer att sjunka om man tillrättalägger undervisningen för att passa de elever som ännu inte behärskar svenska fullt ut.

Språkforskningsinstitutet

Språkforskningsinstitutet i Stockholm bildades 1997. Till en början låg institutet i stadsdelen Rinkeby. När utbildningsförvaltningen 2008 övertog huvudmannaskapet för institutet flyttade verksamheten till mer centrala lokaler på Kungsholmen. På Språkforskningsinstitutets hemsida beskrivs syftet med verksamheten:

Språkforskningsinstitutets uppdrag är att bedriva tillämpad forskning och föra ut forskningsinformation om flerspråkighet, andraspråksinläring och kunskapsutveckling hos tvåspråkiga barn och ungdomar i förskola och skola.

Forskningen har sin utgångspunkt i de erfarenheter och frågor inom området som är aktuella i Stockholm. En viktig del av verksamheten utgörs av kunskapsutbyte och samarbete mellan forskare och praktiker, där Språkforskningsinstitutet fungerar som en brygga mellan forskarsamhället och de som i sin verksamhet möter frågor om andraspråksinläring och flerspråkighet.

[\(http://www.stockholm.se/Fristaendewebbplatser/Fackforvaltningssajter/Utbildningsforvaltningen/Sprakforskningsinstitutet/\)](http://www.stockholm.se/Fristaendewebbplatser/Fackforvaltningssajter/Utbildningsforvaltningen/Sprakforskningsinstitutet/)

Institutet har gett ut ett flertal publikationer och bedriver kompetensutveckling. Stockholms Stad har med anledning av den ökande andelen andraspråkselever genomfört ett antal kompetensutvecklingssatsningar i Språkforskningsinstitutets regi. Syftet har varit att öka pedagogernas kännedom om hur man kan arbeta språkutvecklande i skolans alla ämnen.

Pauline Gibbons bok *Stärk språket - Stärk lärandet* (Gibbons 2006) har sedan 2007 varit utgångspunkten för en av dessa kompetensutvecklingssatsningar. Syftet med satsningen är att ge lärare med kompetens (minst 20p) inom ämnet svenska som andraspråk sådana kunskaper att de kan fungera som samtals-/handledare i studiecirkel på sina respektive skolor runt innehåll i ovanstående bok. Det djupare syftet är att sprida kunskaper om hur man i flerspråkiga miljöer kan arbeta språk- och kunskapsutvecklande i alla ämnen.

Under vårterminen 2009 deltog jag själv i den två dagar långa handledarutbildningen. På min skola finns ytterligare två lärare som genomgått utbildningen. Under läsåret 2009/2010 deltar de tre arbetslagen på skolan i studiecirkeln.

Enligt Språkforskningsinstitutet har man hittills utbildat cirka 200 handledare från ungefär 60 olika skolor.

Denna kompetensutvecklingssatsning är förhållandevis stor, både avseende kostnader och antalet personer som deltagit i handledarutbildningen. Arbetssättet med att utbilda några lärare som handleder sina kollegor medför dessutom att kunskaperna skulle kunna få en mycket stor spridning. Det finns därför intresse att utvärdera hur arbetet i studiecirkelarna fortlöper och vilka eventuella spår arbetet avsatt i det pedagogiska arbetet.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är undersöka och kartlägga i vilken mån de arbetssätt som beskrivs i studiecirkeln *Stärk språket - Stärk Lärandet* används i de skolor som undersöks.

De frågor jag använt som utgångspunkt i arbetet är:

- Vad har deltagarna upplevt som meningsfullt/mindre meningsfullt i studiecirkeln *Stärk språket - Stärk lärandet*?
- Vilka eventuella spår har studiecirkeln, enligt deltagarna, avsatt i undervisningen?

I uppsatsen används *spår* för att beteckna användandet av de arbetssätt som lärs ut i studiecirkeln och de teoretiska kunskaper om andraspråkselevs behov som deltagarna anser sig ha fått.

Teoriavsnitt

Detta avsnitts första hälft ger en bakgrund till studiecirkelarna *Stärk språket – Stärk lärandet*. Inledningsvis ges en resumé av Gibbons (2006) bok med samma namn. Den studiehandledning som används i cirkelarna presenteras och cirkelarnas organisation beskrivs.

I avsnittets andra hälft redogörs för tankar om lärares kompetensutveckling i en kort tillbakablick, samt för forskning som berör lärares kompetensutveckling i språkutvecklande arbetssätt och/eller med genrep pedagogik.

”Stärk språket – Stärk Lärandet”

Boken *Scaffolding Language Scaffolding Learning* kom ut på engelska 2002 och på svenska 2006 under titeln *Stärk språket - Stärk lärandet*. Boken har både ett teoretiskt och ett praktiskt avstamp; forskningsrön beskrivs, teorier om språktillägnande belyses och kopplat till denna teoretiska bakgrund beskrivs olika arbetssätt och övningar. Genom att tydligt koppla teori och pedagogisk praktik till varandra gör Gibbons poängen med de olika arbetssätten tydliga. *Stärk språket - Stärk lärandet* används som kurslitteratur i många lärarutbildningar och kompetensutvecklingsåtgärder. I nedanstående citat av författarna till bokens båda förord kan man måhända skönja några av förklaringarna till bokens framgång och genomslagskraft. Ett av förorden är skrivet av Jim Cummins och i den svenska upplagan finns dessutom ett förord av Carin Rosander. De bägge forskarna tar båda upp bokens praktiska användbarhet för den enskilda pedagogen.

Jim Cummins skriver bland annat:

.../ framstår Pauline Gibbons bok som en välformulerad bekräftelse på att lärare spelar en central roll när det gäller att skapa sammanhang som främjar elevernas kunskapsmässiga, språkliga och sociala utveckling (Cummins 2006, s.12).

Cummins fortsätter:

Den här boken är en utmärkt utgångspunkt när man vill ta reda på vilken sorts undervisning som bäst främjar andraspråkselevnas språkliga och kunskapsmässiga utveckling (s. 13).

Carin Rosander har skrivit det svenska förordet. I det beskriver hon bland annat hur boken är upplagd och den nytta läraren/läsaren kan ha av denna:

Utifrån den forskning som presenteras ger Gibbons oss konkreta modeller för hur vi kan arbeta i klassrummet både då det gäller mera övergripande arbetssätt och mer specifika övningar (Rosander 2006 a, s. 7).

Varje kapitel i boken inleds med en kort forskningsbakgrund, konsekvenserna detta får för undervisningen beskrivs sedan och slutligen ges förslag på övningar och arbetsätt i linje med ovanstående. Boken är uppdelad i sju kapitel som i korthet innehåller följande:

Kapitel ett:

Att arbeta språk- och kunskapsutvecklande behandlar några viktiga begrepp. Grundläggande är den sociokulturella synen på inläring och språk. Det vill säga språket ses som något som lärs in i samarbete med andra, i mötet med andra människor. Gibbons hänvisar till Vygotskys tankar om inläring och till den språk teori som bygger på bland andra lingvisten Hallidays forskning om systemisk funktionell lingvistik. Enligt denna forskning finns språket i nästan allt människor gör men dess användning är beroende av kulturell kontext såväl som situationskontexten. Detta innebär att även om språk har samma funktion i olika språk (att hälsa, ta emot gäster, skriva brev o.dyl) finns det inom olika kulturer olika sätt att använda språket för detta. Språkbruket varierar således efter situation men också efter kulturell kontext.

Vidare förklarar Gibbons hur språkutvecklingen sker från att till en början handla om det som sker "här och nu" till så småningom bli alltmer abstrakt och dekontextualiserat. Gibbons skriver:

Under sin skolgång förväntas eleverna gå från att enbart tala om här och nu till att använda de speciella register som hör till olika kunskapsområden och till att uttrycka abstrakta tankar (s. 21).

Med hänvisning till bl.a. Collier skriver Gibbons att det tar mellan fem till sju år för andraspråkselever att tillägna sig de kunskapsrelaterade register som förekommer i skolan. Hon förklarar Cummins begrepp kontextbunden och kontextreducerad som skillnaden mellan vardagsspråket och skolans mer formella språk. Det vardagliga språket lärs ofta in snabbt, under ett par år, medan det tar betydligt längre tid att lära sig de register som finns i skolan. Andraspråkseleverna måste lära språk och ämnesinnehåll i en parallell process för att inte halka efter sina kamrater gällande ämneskunskaper och kognitiv utveckling. Lösningen att låta andraspråkselever först lära sig språket för att sedan ansluta sig till det ordinarie klassrummet är, enligt Gibbons, inte hållbar. Språket måste tillägnas i den kontext det hör hemma – det vill säga att varje ämnes specifika språk bäst lärs in i det sammanhang där denna undervisning sker. Men lösningen är inte heller att med oförändrat arbetsätt låta andraspråkseleverna delta i den ordinarie undervisningen. Gibbons förespråkar en explicit undervisning i de olika texttyper som förekommer i skolan, detta bör ske i ett samarbete mellan ämnes- och andraspråklärare.

I detta första kapitel tar Gibbons också upp ett grundläggande förhållningssätt; *stöttning* som översatts från det engelska *scaffolding*. Detta begrepp, säger Gibbons, började användas i slutet av sjuttioalet av forskarna Wood, Bruner och Ross som studerade hur föräldrar talar med små barn. På engelska betecknar begreppet en byggnadsställning. I detta sammanhang används begreppet i metaforisk betydelse om den tillfälliga hjälp en förälder eller lärare använder för att eleven/barnet ska kunna klara sin uppgift. Gibbons påpekar att stöttning enbart bör beteckna den hjälp som leder mot nya kunskaper och färdigheter. I detta sammanhang tar hon upp Vygotskys tankar om närmaste zon för utveckling. Begreppet betecknar den nästkommande utvecklingsfasen hos ett barn eller en elev. Effektiv undervisning ligger snäppet över den utvecklingsfas barnet befinner sig i, det vill säga i den närmaste zonen för utveckling. Syftet med stöttningen är således att hjälpa eleven att klara sådant den ännu inte kan utan stöd men

som den med all sannolikhet kommer att klara inom kort. Gibbons citerar Vygotsky som säger att: *Det ett barn i dag kan göra med stöd, kan han eller hon göra på egen hand imorgon.*

Kapitel två:

Tal i klassrummet handlar om interaktionens betydelse för språkutvecklingen. Gibbons hänvisar till Delpit, Kalantzis, Cope, Noble och Poynting och skriver:

Som framgått ses interaktion som navet i inlärningsprocessen. Klassrummet ses som en plats där lärare och elever tillsammans skapar förutsättningar för förståelse och kunskap, och där elever guidas eller "lärs upp" så att de får ökade kunskaper i språket såväl som i de olika ämnena. Tanken att bli vägledd in i en kultur är speciellt relevant för andraspråkselever som, för att kunna bli delaktiga i samhället, måste lära sig behärska de normer och tänkesätt som är förhärskande i den kultur de befinner sig (s.36).

Gibbons fortsätter med att förklara vikten av elevens eget språkliga utflöde, att låta eleven klargöra vad han eller hon menar, att ge tillfälle till omformuleringar och klargöranden. Under kampen att göra sig förstådd går inläringen framåt.

Gibbons fortsätter kapitlet med att redogöra för ett vanligt interaktionsmönster i klassrum, det där läraren ställer en fråga som kan besvaras på ett enda sätt, med ett ord eller en kort mening och där läraren redan i förväg vet svaret. Syftet med denna interaktion är främst att kontrollera vad eleverna kan. Denna typ av interaktion är, skriver Gibbons, i många sammanhang nödvändig, men läraren måste vara medveten om att den inte ger eleverna tillfälle att producera ett begripligt utflöde. Dessutom innebär ovanstående interaktionsmönster att läraren har ett mycket större talutrymme än eleverna. För att en interaktion där eleverna producerar längre yttranden och anstränger sig att göra sig förstådda ska komma till stånd måste läraren arbeta med andra typer av uppgifter. Gibbons skriver att dessa arbetsuppgifter inte enbart får uppmuntra till tal, utan uppgifterna ska vara konstruerad på ett sådant sätt att tal krävs för att utföra dem. Övningar där det finns genuina informationsklyftor är ett exempel på sådana arbetsuppgifter.

Kapitlet fortsätter med att beskriva olika övningar och arbetssätt som innebär att eleverna måste tala med varandra. Vidare ges exempel på hur lärare kan stötta elevernas tal genom att ställa öppna frågor, sakta ner samtalet och ge eleverna tid att tänka och formulera sig.

Kapitel tre:

Från tal till skrift beskriver inledningsvis de svårigheter andraspråkselever kan ha med att uttrycka sig i skrift eftersom det då ställs större språkliga krav och det inte går att ta hjälp av det konkreta sammanhanget på samma sätt som vid talat språk. Gibbons beskriver i konkreta lektionsexempel hur man utifrån elevernas befintliga kunskaper och språk kan bygga vidare till ett successivt mer ämnesspecifikt språk som till sist kan nedtecknas. Detta sker i fyra olika faser. I den första fasen är eleverna i en undervisningssituation som är konkret och som kräver kommunikation. I Gibbons exempel deltar eleverna i ett experiment. I den andra fasen introducerar läraren ämnesspecifika nyckelord för att beskriva det som skedde i fas ett. I nästa fas, fas tre redovisar eleverna muntligt det de upplevt/deltagit i. Här ska de ämnesspecifika orden användas. Lärarens stöttning är central för att eleverna ska lyckas och för att de ska kunna formulera sina slutsatser. I den fjärde och sista fasen skriver eleverna ner det de lärt sig i två moment; dels i sina loggböcker och dels som en formell rapport där ämnesspecifika ord, begrepp och sätt att uttrycka sig används.

Kapitel fyra:

I detta kapitel: *Att skriva på ett andraspråk i alla ämnen* har *cirkelmodellen för genrebaserad undervisning* en central roll. Gibbons inleder med att förklara olika genrens särdrag: Varje genre är skriven i ett specifikt syfte som till exempel att meddela nyheter, förklara något eller instruera. Genrer är alltså, skriver Gibbons, målorienterade. De har vidare en övergripande struktur som är uppbyggd på ett för genren specifikt sätt. Gibbons ger som exempel ett skämt som ju avslutas med poängen, om poängen istället kom i början skulle det inte längre vara ett skämt. I varje genre finns också specifika språkliga drag som kan vara gemensamma med närliggande genrer. Instruktioner av olika slag har till exempel ofta verb i imperativ medan tidningsartiklar skrivs i dåtid. Genrerna återspeglar den kultur de är skrivna i och skiljer sig därför åt i olika kulturer. Det gäller för den som använder språket att förstå hur detta ska ske i den specifika kulturen för att språket ska kunna användas på rätt sätt.

Gibbons räknar, med hänvisning till ett flertal forskare i Sydney, upp ett antal genrer som är vanliga i skolan: den återberättande, den narrativa/berättande, den beskrivande, den instruerande och den argumenterande/diskuterande genren. För att eleverna ska kunna behärska dessa genrens särdrag är det enligt Gibbons viktigt med explicit undervisning. Detta gäller särskilt andraspråkselever men även elever som undervisas på sitt förstaspråk gynnas av detta. Gibbons beskriver sedan *cirkelmodellen för genrebaserat lärande*, på svenska ofta kallad enbart *cirkelmodellen*. (I en parentes kan nämnas att Britt Johansson (2009) problematiserar denna översättning från engelskan som mer ordagrant borde vara: *cykeln för undervisning och lärande*. Johansson skriver att fastän uttrycket *cirkelmodellen* är mer lätthanterligt går viktig information förlorad; nämligen den att modellen betecknar både undervisning och lärande samt är tänkt att återkomma cykliskt.) I denna modell redogör Gibbons för fyra faser: I den första byggs kunskaper om ämnesområdet upp. I den andra studeras modelltexter för att få förebilder. Specifika drag i texten kommenteras. I den tredje fasen skriver elever och lärare en gemensam text. Detta för att eleverna ska få erfarenhet av hur textgenren byggs upp. I den fjärde och sista fasen skriver eleverna egna texter. I kapitlet följer sedan förslag på hur dessa fyra faser kan genomföras och olika övningar och arbetssätt som kan användas i denna process.

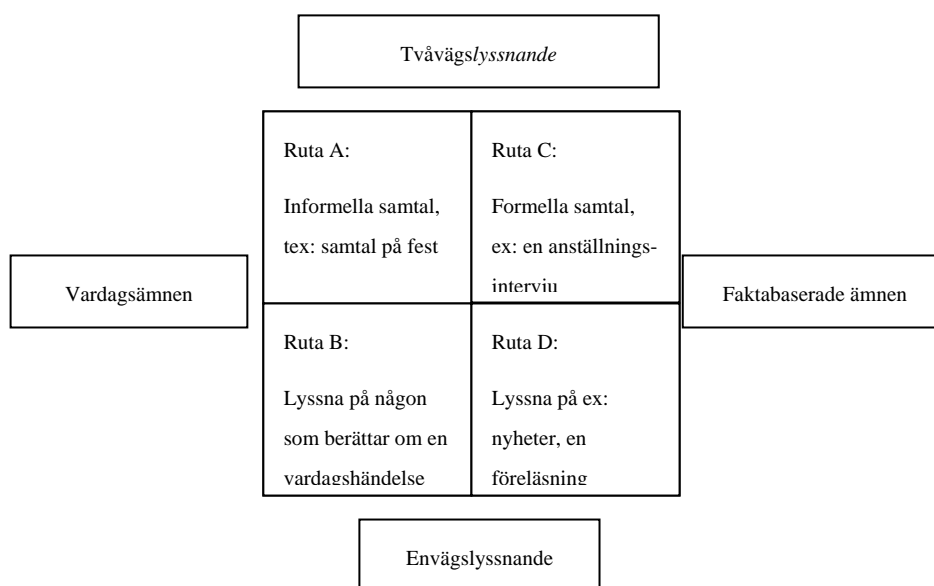
Kapitel fem:

Att läsa på ett andraspråk behandlar läsning och olika litteracitetsteorier. Inledningsvis förklarar Gibbons schemateorin. Effektiva läsare drar nytta av sådant de redan kan, man känner igen genrer och ämnet och den kultur texten är skriven i är bekant. Detta gör att andraspråkselever ibland får svårigheter då dessa kunskaper kan saknas. Vidare hänvisar Gibbons till Luke och Freebody som hävdar att läsaren måste kunna inta fyra olika roller under läsningen för att den ska bli effektiv: läsaren som kodknäckare, läsaren som textdeltagare, läsaren som textanvändare och läsaren som textanalytiker.

Gibbons visar i kapitlet hur man genom övningar före, under och efter läsningen kan bygga broar mellan elevens språk och textens. Övningarna före läsningen syftar till att ge eleven förkunskaper om ämnet och att göra dem förtrogna med den genre som ska läsas. Övningarna under pågående läsning syftar till att göra eleverna till skickliga läsare som ställer frågor till texten och som har ett batteri av strategier att ta till om svårigheter skulle uppstå. Övningarna efter läsningens avslutande kan ha flera syften, till exempel att fokusera på ett visst ordförråd, att inleda ett kreativt arbete eller att låta eleverna använda de kunskaper de fått även i ett annat sammanhang.

Kapitel sex:

Att lyssna en aktiv och kognitivt krävande process handlar bland annat om hur elevernas förmåga till lyssnande utvecklas, olika typer av lyssnande, att kunna urskilja olika språkliga fenomen samt övningar och arbetssätt som stärker dessa förmågor. Gibbons skriver att lyssnandet på många sätt påminner om läsandet i det krav som ställs. Lyssnaren måste för att vara effektiv kunna göra rimliga förutsägelser om innehållet och ha kunskaper om det språk och den genre som används. Gibbons hänvisar till Nunans syn på lyssnaren som ”meningsskapare”. Lyssnaren har enligt detta synsätt en aktiv roll och tolkar det som sägs med hjälp av sina tidigare kunskaper. Vidare beskriver Gibbons de fyra olika sammanhang som Nunan anser att lyssnande äger rum i. Lyssnande kan vara av antingen envägs- eller tvåvägsnatur. Samtalet kan röra sig om vardagsämnen eller mer faktabaserade ämnen. Detta sammanfattas i en figur:



Fritt efter Gibbons (2006)

Bilden ger en schematisk översikt över de olika sammanhang där lyssnande äger rum. De situationer som är mest krävande för andraspråkselever är de i ruta C och D. Att vara envägslyssnare är ofta svårare än att delta i tvåvägssamtal. Gibbons fortsätter kapitlet med att ge förslag på arbetssätt som tränar lyssnandet. Hon skriver om vikten av att lära eleverna vilken typ av frågor som kan ställas för att be om förtydliganden. I kapitlet finns också ett avsnitt om svenskans språkljud som skrivits av Inga Sjödin och således är anpassat för svenska förhållanden.

Kapitel sju:

Att lära på och om språket – ett integrerat arbetssätt över ämnesgränserna handlar om hur språkinläring och ämnesundervisning kan integreras i alla ämnen. I kapitlet utgår Gibbons från tanken att det ordinarie klassrummet är den bästa miljön för att lära sig ett andraspråk, eftersom där finns både kulturkontext och situationskontext. Hon skriver vidare att man i det ordinarie klassrummet erbjuds ämnesspecifika genrer och register i autentiska sammanhang. En integrerad undervisning i språk och ämne är ett sätt att skynda på inläringen och se till att tiden utnyttjas effektivt. Ett arbetssätt där eleverna lär sig språket separat är inte tillräckligt för att de

ska lyckas med sina studier. Men lösningen är inte att utan vidare skicka ut eleverna i det ordinarie klassrummet. Ett samarbete behövs mellan ämnes- och andraspråkslärare. Gibbons ger här en schematisk uppställning av viktiga faktorer, med sidhänvisningar till olika kapitel i boken, att ha med vid planering och genomförandet av ett sådant integrerat arbetssätt. Gibbons tar upp vikten av att inledningsvis bedöma elevernas språkliga behov för att kunna planera vilka moment undervisningen ska innehålla. I en planeringsmodell ger hon förslag på hur man kan länka ihop elevens behov med ämnets krav och olika aktiviteter som utvecklar språket.

Boken avslutas med en alfabetisk uppställning av övningar och arbetssätt.

Studiehandledningen

Studiehandledningen till boken finns att ladda ner på hemsidan för *Nationellt centrum för svenska som andraspråk*. Den går också att hitta på nätet i några olika versioner.

Studiehandledningen som används under handledarutbildningarna har, enligt Språkforskningsinstitutet, bearbetats och förändrats, utifrån förslag från de handledare som gått utbildningen hos dem. Denna handledning kan skickas efter från Språkforskningsinstitutet.

Syftet med studiehandledningen är att underlätta för arbetslag eller andra grupper i skolan som vill arbeta med boken *Stärk språket Stärk lärandet* i sina elevgrupper. Den består liksom boken av sju kapitel. Dessa följer i stort sett innehållet i bokens kapitel. Deltagarna får frågeställningar att diskutera och uppgifter att utföra i sina elevgrupper.

Studiecirkelarna

Språkforskningsinstitutet (Dahl, 2010) uppger att idén till denna kompetensutveckling föddes efter en förfrågan från en rektor. Antalet andraspråkselever hade ökat på skolan ifråga och personalen upplevde frustration eftersom de inte hade kunskaper nog beträffande dessa elevers språk- och kunskapsutveckling. Rektorn frågade vilka andra möjligheter det fanns att kompetensutveckla lärarna i ämnet, utöver att skicka personal på en 20 p (nuvarande 30 hp) högskoleutbildning. Förslaget kom då om en studiecirkel runt boken *Stärk språket - Stärk Lärandet*. De lärare på skolan som fungerade som cirkelledare handledades av personal från Språkforskningsinstitutet och tillsammans utvecklade de den studiehandledning som nu används. Studiecirkeln föll väl ut och man bestämde sig för att utöka det till andra intresserade skolor. Att utbilda skolornas egna sva-lärare så att de kan fungera som handledare för studiecirkelarna är dels en praktisk nödvändighet; det finns inte personal nog på Språkforskningsinstitutet att handleda alla skolor som så skulle önska. Men det finns också en annan aspekt; utvecklingsarbete får ofta bättre resultat när initiativet och drivkraften kommer från skolans egen personal.

Varje studiecirkel leds av en handledare som genomgått en tvådagars utbildning hos Språkforskningsinstitutet i Stockholm. Organisationen av studiecirkelarna varierar något från skolenhet till skolenhet. Många har valt att starta detta utvecklingsarbete med en hel eller en halv studiedag, ofta med en inbjuden föreläsare som inspiratör. Grupperingarna för studiecirkelarna har antingen varit i befintliga arbetslag eller i tvärgrupper med lärare blandade från olika arbetslag. Cirkelarna har pågått under ungefär två terminer. Träffarna har varat i mellan 75 -120 minuter. Till varje tillfälle har deltagarna förberett sig genom att läsa ett kapitel ur boken *Stärk språket - Stärk lärandet* och motsvarande kapitel i studiehandledningen. Tillsammans diskuterar man det som intresserar i kapitlet och eventuella frågor som kommer upp. I studiehandledningen finns förslag på uppgifter att utföra i den egna undervisningen. Vid

nästkommande träff diskuteras de uppgifter som genomförts i elevgrupperna. Ofta avhandlas ett kapitel per träff vilket innebär att man träffats minst sju gånger.

Lärares kompetensutveckling

Det arbete jag avser att undersöka; studiecirkeln *Stärk språket - Stärk lärandet* sker i de lokala skolorna som ett utvecklingsarbete. De utvärderingar som görs av sådana arbeten är i många fall också lokala och enbart avsedda att läsas av personalen på den egna skolan. Det har därför varit svårt att finna dokumentation och forskning om liknande arbeten. Det som finns att tillgå är ganska allmänt hållna skrifter om hur ett sådant arbete kan gå till och varför det är väsentligt att det lokala utvecklingsarbetet fortgår.

Några få examensarbeten och uppsatser har gått att finna som tangerar mitt ämne.

Dessutom finns väldokumenterade utvärderingar av större projekt och aktionsforskning som berättar om projekt där elevernas andraspråksutveckling kopplas ihop med lärarnas kompetensutveckling och praktik.

Nedan redogörs för några av dessa tankar.

Styrdokument och riktlinjer

När kommunaliseringen av Sveriges skolor genomfördes 1991 överfördes ansvaret för lärarnas fortbildning till lokal nivå, till rektorerna på skolenheterna. Skolan skulle bli en lärande organisation som präglades av vardagsreflektioner som utgick från aktuell forskning med stöd av tydliga rutiner gällande uppföljning och utvärdering (Madsén 1994).

De två största fackliga organisationerna för lärare i Sverige; Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund tecknade år 1996 ett avtal för kommunalt anställda lärare *Avtal 2000*, där det också fanns med en del som rörde skolutveckling; *En satsning till tvåtusen*. I den åtog de båda organisationerna sig att gemensamt utarbeta etiska ståndpunkter för lärare. 2001 antog fackförbunden gemensamt yrkesetiska principer för lärare. Bland dessa finns många beröringspunkter till lärares kompetensutveckling; det lyfts fram att i och med att lärares yrkesutövning inverkar på både individerna i ett samhälle och på samhället i stort medföljer ett stort ansvar för att utöva detta yrke på ett professionellt sätt. Att arbetet ska ske utifrån en vetenskaplig bas och med anknytning till aktuell forskning är, enligt dessa regler, ett sätt att leva upp till detta ansvar. Vidare slås det fast att lärare bör utveckla sina kunskaper om hur det pedagogiska arbetet ska utföras, såväl som för att utveckla sin ämneskompetens. Att eleverna får de bästa möjliga förutsättningarna för att lära är något alla lärare ska eftersträva:

Lärare förbinder sig att i sin yrkesutövning:

- bedriva och utveckla sitt arbete utifrån såväl vetenskap som beprövad pedagogisk erfarenhet
- ta ansvar för att utveckla sin kompetens för att kunna bedriva god undervisning och följa den yrkesmässiga och vetenskapliga utvecklingen inom sitt yrkesområde
- ta ansvar inte bara för att eleverna lär, utan också för vad de lär
www.lararesyrkesetik.se/web/yrkesetik.nsf/doc/005324D7?opendocument

Myndigheten för skolutveckling utkom 2008 med ett stödmaterial *Att lyfta den pedagogiska praktiken*. I den konstateras bland annat att lärares kunskaper har betraktats som privat egendom, kunskaperna har varit av karaktären förtrogenhetskunskaper och ofta har detta varit en tyst kunskap. Vidare påpekas att skolans verksamhet i allt större grad förutsätter samverkan mellan olika lärare och lärargrupper. För att denna samverkan ska få betydelse för elevernas kunskapsutveckling är det nödvändigt att lärare utvecklar sin egen förståelse av sitt uppdrag och delar med sig av sin "tysta kunskap". I denna process är reflektion tillsammans med kollegor och andra kollegiala samtal av stor vikt. En tydlig förankring i vetenskaplig grund är enligt myndigheten, en förutsättning för professionellt lärararbete. Med en vetenskaplig kunskapsbas prövar den professionella läraren den pedagogiska praktiken mot generella teorier. Tillsammans med kollegor utvärderas arbetet i en kontinuerlig reflexionsprocess som ger underlag för nytt handlande.

I stödmaterialen finns ett antal punkter som några deltagare i en processledarutbildning enats om som väsentliga för att uppdraget att leda en förändringsprocess ska lyckas:

- att skolans ledning gett processledaruppdraget full legitimitet, d.v.s. aktivt tagit ställning för och offentliggjort dess betydelse
- att ledningen förankrat uppdraget hos personalen och vidtagit nödvändiga åtgärder för att det skulle fungera samt
- att det kollegiala samtalet som ingick i uppdraget hade hög prioritet i skolans planering och gavs regelbundet återkommande tid

(Myndigheten för skolutveckling 2008 s. 69)

Vid en jämförelse mellan ovanstående punkter och upplägget av studiecirkeln *Stärk språket – Stärk lärandet* kan man konstatera att den bör ha förutsättningar att fungera enligt de principer som nämns:

- Cirkeln är organiserad som ett lokalt utvecklingsarbete som sker i kollegial samverkan, lärarnas egna reflektioner och ansvar för att utveckla sin undervisning är en förutsättning för arbetet.
- Kontakten finns med forskning; handledarna utbildas av Språkforskningsinstitutet och vid behov kan de kontaktas.
- Alla elevers rätt till lärande är fokus för arbetet.
- Skolledningen har visat på vikten av arbetet genom att låta handledare gå kursen samt genom att de avsätter tid till cirkeln.

I diskussionsavsnittet återkommer tankar om ovanstående punkter och deras eventuella betydelse för huruvida deltagarna uppfattat cirkeln som meningsfulla.

Tidigare forskning

I den tidigare forskningen har jag inte lyckats hitta studier som beskriver studiecirkeln av precis samma slag som *Stärk språket - Stärk lärandet*. Däremot finns det många studier som beskriver samarbete mellan verksamma lärare och forskare; aktionsforskningsprojekt. Andra studier finns som beskriver lärares praktik i klassrummet (ibland efter fortbildning). Jag har nedan inriktat

mig på att beskriva forskning som tangerar det studiecirkeln *Stärk språket - Stärk lärandet* tar upp, det vill säga språkutvecklande arbetssätt och genrepedagogik.

I de nedanstående två uppsatserna skildras hur några skolor arbetat med genrepedagogik.

Därefter redogörs för ett antal utvärderingar av arbete med språkutvecklande arbetssätt i Stockholm och Malmö.

Genreinspirerat arbete

Sandell Ring (2008) intervjuar lärare från två skolor som säger sig arbete genreinspirerat. På den ena skolan leddes arbetet av en projektledare som fått utbildning för detta projekt. Syftet med studien är att undersöka hur lärarna skapar en språklig miljö som tillgodoser alla elevers behov, med fokus på andraspråkseleverna. Lärarnas tankar om sambandet mellan språk och innehåll undersöks, samt huruvida det förekommer explicit undervisning i de olika ämnenas/genrernas språkbruk.

I uppsatsen hänvisar Sandell Ring och deltagarna i hennes studie på flera ställen till Gibbons. De lyfter fram förhållningssätt och elevbemötande stöttning, samt arbetsmetoden cirkeln för undervisning och lärande som exempel på arbetssätt som gynnar andraspråkseleverna. Sandell Ring finner i sin studie att de lärare som säger sig arbeta genreinspirerat också visar detta i sin praktik. Några lärare i studien uttrycker ett önskemål om ett läromedel med utgångspunkt från Gibbons bok.

Liw och Rundgren (2007) undersöker bland annat om lärare som undervisar andraspråkselever är medvetna om vilka språkliga krav som ställs på dessa elever i ämnesundervisningen samt synen på elevernas språkliga utveckling. Liw och Rundgren finner att lärarna överlag har en stor medvetenhet om andraspråkselevernas behov. För att tillgodose dessa behöver dock lärarnas kompetens i genrepedagogik utvecklas och ett utökat samarbete mellan ämneslärare och svenska som andraspråklärare komma till stånd.

Författarna till de två ovanstående uppsatserna finner alltså lärare som verkar vara engagerade och måna om att alla deras elever skall lyckas med sin utbildning. De kommer också med några konkreta förslag på hur detta arbete kan underlättas.

Utvärderingar i Stockholms Stad

Axelsson, Carin Rosander och Sellgren (2005) gör en andra utvärdering av Stockholms stads storstadssatsningar avseende språkutveckling, i några skolor i Stockholm. Sellgren (2005) beskriver utifrån aktuell forskning, hur ämnesundervisningen i skolan kan bedrivas för att gagna de tvåspråkiga elevernas skolframgång. Detta exemplifieras genom att arbetet på några skolor beskrivs. Detta ger grunden för att antal rekommendationer:

- fortsätta det medvetna utvecklingsarbete som har till syfte att integrera ämnesundervisning och språkundervisning.
- i organisationen underlätta och möjliggöra ett samarbete mellan olika lärarkategorier så att en integrering mellan ämnesstoff och språkundervisning kommer till stånd.
- genom ett samarbete mellan läraren i svenska som andraspråk och ämnesläraren utveckla arbetssätten kring textläsningen och textskrivandet.

- i varje arbetslag ha minst en pedagog med kompetens i svenska som andraspråk.
- explicit undervisa i det kunskapsrelaterade och ämnesspecifika språket.

(Axelsson m.fl. 2005 s. 274)

Axelsson, Olofsson, Philipsson, Rosander och Sellgren (2006) beskriver ett aktionsforskningsprojekt som gjorts i samarbete mellan några forskare och lärare på grund- och gymnasieskolor i Stockholm. Rapporten är en redovisning av Kompetensfondsprojektet Ämnesundervisning i NO och SO för flerspråkiga elever – en integrering av språk och innehåll. En bakgrund ges här till samspelet mellan språk och ämne, skolans språkliga genrer och *cirkelmodellen för genrebaserad undervisning*. Elevtexter analyseras och beskrivs som exempel på hur eleverna tillgodogör sig ovanstående. I kapitel 3 redovisas det arbete som utförts på respektive skola. Slutligen presenteras en introduktion till den funktionella grammatiken.

I efterordet kan man läsa om hur rollen för sva-lärare i detta projekt utvidgats på ett sätt som liknar den funktion sva-läraren får som cirkelledare i kompetensutvecklingsatsningen *Stärk språket - Stärk lärandet*:

Medan ämneslärarna i samhälls- och naturämnena är experter på sitt ämnesinnehåll är lärarna i svenska som andraspråk experter på hur språket funktionellt används för att bygga upp detta ämnes innehåll. Arbetsättet som redovisas här förutsätter medverkan av en lärare i svenska som andraspråk i arbetslaget. Det innebär att sva-lärares roll utvidgas från att bara arbeta direkt mot eleverna och kanske främst med skönlitteratur till att vara en huvudperson i arbetslagets planering av övriga ämnen. Sva- läraren vet vilken utmaning facktexter är för tvåspråkiga elever och hon kan bl.a genom genrepdagogen samplanera aktiviteter med ämneslärarna som ger de tvåspråkiga eleverna och de enspråkiga en möjlighet att förstå ämnet och utveckla språket.(Axelsson m.fl. 2006 s. 119).

Likheterna med den satsning som denna uppsats undersöker är många, skillnaden är dock att arbetet i de skolor som beskrivs ovan skedde under handledning av en forskare, i kompetensutvecklingsatsningen *Stärk språket - Stärk lärandet* finns forskarna också med, men ett steg längre bort. Cirkelledarna utbildas på Språkforskningsinstitutet och kan vid behov kontakta forskarna där för stöd och råd.

Axelsson, mfl (2006) gör intressanta reflektioner från lärare som deltagit i projektet. Man upplevde till exempel att eleverna aktivt sökte efter explicita ord och begrepp som passade varje ämnes genre (s. 81). Äldre elever lyckades skriva på en högre analytisk nivå än vad de tidigare gjort. Lärarna i skolår sex på Sätterskolan säger med hänvisning till arbete med cirkelmodellen:

När vi summerade årets projekt så tyckte lärarna att arbetet gynnat samarbetet dem emellan och att de fått en ökad medvetenhet om genrer och vikten av att arbeta med ord och begrepp i alla ämnen (Rosander 2006 b, s. 112).

Lärarna på Vinstagårdsskolan lyfte fram vikten av att lärarna samarbetar över ämnesgränserna. Enligt dessa lärare är det annars lätt hänt att eleverna inte lägger lika stor vikt vid språket när de skriver texter i andra ämnen än svenska och svenska som andraspråk. För att tydliggöra för eleverna att ämnesspråket och ämnesinnehållet inte är något skilt från varandra krävs det att lärare samarbetar och kompletterar varandras kompetenser (Sellgren 2006 s.72).

I efterordet till rapporten (s. 117) skriver författarna att trots att projektets fokus varit på de tvåspråkiga eleverna har det visat sig att även de enspråkiga svensktalande elevernas språkliga

utveckling gynnas av att bli explicit undervisade i olika textgenrer. Vidare rekommenderar författarna att denna typ av undervisning införs samtidigt som eleverna börjar komma i kontakt med faktatexter, det vill säga i skolår tre eller fyra.

Genrearbete på Knutbyskolan

Johansson (2009) berättar hur genrearbetet på Knutbyskolan initierades, implementerades och fortlöper. Författaren skriver att hon upplever att hon i Gibbons bok finner konkreta verktyg för att arbeta språkutvecklande i alla ämnen. Inledningsvis läsåret 03/04 arbetade författaren med dessa verktyg enbart i sin egen klass, elever i skolår fyra. När dessa elever under det följande läsåret skrev de nationella proven för skolår fem kunde man konstatera att resultaten i hennes klass var betydligt högre än i skolan i stort. Detta blev inkörsporten till att författaren, med stöd av sin biträdande rektor, fick möjlighet att förmedla innehållet i boken *Scaffolding Language Scaffolding Learning* till sina kollegor på arbetsplatsförlagd tid. Boken var då ännu ej översatt till svenska. Arbetslagen träffades ungefär en gång i månaden för att diskutera boken och hur det hade gått att arbeta med de språkutvecklande aktiviteter som boken föreslår. Johansson skriver att just dessa konkreta ”tips” gjorde den explicita undervisningsmodellen tydlig för lärarna. Trots detta integrerades ännu inte denna modell i undervisningen utan fanns som ett moment lite vid sidan av (s. 23).

Under hösten 2006 kom boken ut på svenska under titeln *Stärk språket - Stärk lärandet*. Denna bok blev basen för ett språkutvecklande arbete på skolan där författaren tillsammans med tre andra personer handledde sina kollegor.Handledningen berörde också generella andraspråksbegrepp och teorier om andraspråksutveckling. Samma höst genomförde skolan ett stort läsprojekt där teorierna omsattes i praktiken. Under detta läsår beskriver författaren hur handledningen på skolan mer och mer inriktar sig mot genrepedagogiken. Kollegorna visade också en allt mer entusiastisk inställning till modellen som nu integrerades allt mer i den ordinarie undervisningen (s. 26). Under nästkommande läsår gick skolan ett steg vidare i och med att man fick medel till att utbilda certifierade genrepedagoger samt till en studiedag i genrepedagogik med John Polias.

I sitt slutord skriver Johansson bland annat:

Min erfarenhet som projektledare har övertygat mig om att teori och praktik kontinuerligt måste integrera med varandra och att ingen förändring åstadkoms om man enbart utgår från teorier.

En viktig sporre för mig som projektledare har då vid sidan av ledningens stöd varit min övertygelse om att genrepedagogiken är den pedagogiska modell som bäst stöttar eleverna i deras utveckling mot literacy. För det första för att det är en modell som ökar lärarnas kunskaper om hur språket fungerar som överförare av betydelser vilket jag anser är en nödvändig kunskap för att kunna stötta elever i deras språk- och kunskapsutveckling.

Dessutom är det en modell som ger mig som lärare tydliga verktyg som jag kan använda för att parallellt utveckla såväl elevernas språk- som ämneskunskaper. (Johansson 2009 s. 31)

Utvärderingar i Malmö Stad

Malmö Stad har utkommit med en skrift som utvärderar stadens satsning på språkutveckling: Holmström, Persson och Svensson red. (2008). Här utvärderas bland annat ett antal forskningscirkel samt en kurs i genrepedagogik för NO-lärare. I nästan alla satsningar har

Gibbons bok *Stärk språket - Stärk lärandet* använts. Även i Malmö använder man sig av modellen att utbilda handledare som sedan svarar för att leda samtal om innehållet i boken med sina kollegor. Här har denna kompetensutveckling inneburit två halvdagar med föreläsning och sex timmars handledning förlagd till tre tillfällen. Man konstaterar att detta är en ändamålsenlig modell, bland annat därför att den inte är alltför betungande tidsmässigt för de deltagande lärarna (s. 35).

Av ovanstående teoriavsnitt kan man således dra slutsatsen att den kompetensutvecklingsinsats som undersöks i denna uppsats har ett antal liknande föregångare och vilar på erfarenheter från forskning.

Metod

I detta kapitel redovisas vilka metoder som använts, hur urvalet för undersökning och datainsamlandet gått till samt hur data bearbetats. Löpande i texten kommenteras svårigheter och problem och hur dessa lösts. De metoder som använts i uppsatsen är intervjuer och enkätundersökning. Enkäterna har lämnats in anonymt. Intervjuerna behandlas konfidentiellt.

Urval

Att få tillgång till data

Syftet med uppsatsen är att undersöka och kartlägga vilka spår kompetensutvecklingsinsatsen *Stärk språket - Stärk lärandet* avsatt på några skolor som arbetat med denna studiecirkel. För att kunna utföra undersökningen måste kontakt upprättas med dessa skolor. Genom Språkforskningsinstitutet fick jag tillgång till en lista med skolor som skickat personal till handledarutbildningen *Stärk språket - Stärk lärandet*. Antalet skolor var 58 stycken. På listan hade man markerat de 10 skolor man med säkerhet visste startat studiecirkel. Min förhoppning var att kunna finna tre skolor som genomfört studiecirkeln under olika skolår, detta för att försöka få en slags trianguleringseffekt. Denna effekt kan till exempel uppnås, som Brown och Rodgers (2002) skriver, genom att data samlas in vid olika tillfällen. Eftersom det i denna studie inte finns möjlighet till en undersökning över längre tid var alltså utgångspunkten att i stället försöka hitta skolor som genomfört kompetensutbildningen vid olika tidpunkter. Via Stockholm Stads Utbildningsförvaltnings hemsida erhöles e-postadresserna till rektorerna på skolorna som enligt uppgift startat studiecirkeln. Ett e-mail skickades där syftet med uppsatsen förklarades och en förfrågan gjordes om att få intervjua någon av handledarna samt att få dela ut enkäter till dem som deltagit i studiecirkeln. Trots påminnelse var intresset mycket svalt. Endast en rektor var eventuellt villig att be sin personal ställa upp men samtidigt framförde hon att arbetsbördan på skolan var mycket stor och att de ofta ombads delta i liknande undersökningar. I samtal med rektorn på min egen skola bekräftades denna bild – rektorerna i staden är tvungna att ganska strängt filtrera de förfrågningar som kommer om deltagande i olika undersökningar och projekt för att inte belasta personalen i onödan. Min rektor var dock av den åsikten att den undersökning jag avsåg att genomföra skulle vara av ett tämligen stort intresse och åtog sig därför att tala med

de rektorer han träffade och som genomfört studiecirkeln. Genom hans ingripande kunde kontakt etableras med fyra skolor utöver min egen. Undersökningen omfattar:

skola A och B som genomförde studiecirkeln läsåret 08/09

skola C som startade cirkeln hösten – 09 och avslutade den i början av våren -10

skola D som startat cirkeln under våren -10 och endast träffats två gånger

skola E som påbörjade cirkeln hösten -09 och avslutar den under slutet av vårterminen -10

Istället för tre skolor som genomfört cirkeln vid olika tidpunkter, undersöks nu således fem skolor där personalen deltagit i studiecirkeln *Stärk språket - Stärk lärandet* under detta läsåret och det förra. Därför blir det inte möjligt, som först avsågs, att söka skönja hur kunskaperna från studiecirkeln förändrats över tid. Underlaget blev å andra sidan större; fem skolor istället för tre. Trots att antalet deltagare/deltagande skolor ökat är underlaget ändå så pass litet att inga generella slutsatser kommer att kunna dras. Resultaten kommer därför enbart att avspegla de undersökta skolorna och deras arbete med *Stärk språket - Stärk lärandet*.

Kontakten med de deltagande skolorna

När kontakt upprättats med rektorer som var villiga att låta personalen på sina skolor delta i undersökningen förklarades återigen syftet med uppsatsen. Det förklarades vidare att ett deltagande innebar att personalen skulle ombes att anonymt och på frivillig basis delta i en enkätundersökning. Rektorerna ombads dessutom att tillfråga handledarna på sina respektive skolor om de kunde tänka sig att ställa upp på en konfidentiell intervju. Rektorerna vidarebefordrade denna förfrågan men det var ändå endast ett par handledare som hörde av sig för att bli intervjuade, handledarna på skola A och B och intervjuer genomfördes med dem. På frågan om vad de trodde var orsaken till svårigheterna att få kontakt med andra handledare framförde de tidsbrist som en trolig orsak. Jag beslutade mig då för att undersöka om det var lättare att få handledarna att vilja ställa upp på en telefonintervju. Detta visade sig vara en framkomlig väg och så småningom upprättades kontakt med en handledare per skola. Intervjuerna består alltså av två intervjuer ansikte mot ansikte och tre telefonintervjuer. De intervjuade har alla utbildning i svenska som andraspråk och fyra av dem undervisar i detta ämne. Samtliga är kvinnor.

Intervjuerna med handledarna begränsar sig, som nämns ovan, till en per skola. Detta gör att underlaget i sin tur också begränsas. Den intervjuade handledarens svar på rena faktafrågor som organisation, tidsåtgång och liknande bör dock kunna antas vara ungefär samma svar som de andra handledarna på samma skola skulle ha gett, om de velat medverka. Svar rörande uppfattningar, åsikter och förutsägelser kan naturligtvis enbart tillskrivas den enskilda handledaren och inte skolans handledargrupp som helhet.

Datainsamlingsmetod

Metoderna som använts är intervju och enkätundersökning. Nedan följer en motivering till dessa metodval samt en beskrivning av hur intervjun och enkäten konstruerades.

Två metoder

De två nedanstående metoderna är tänkta att komplettera varandra och att öka kartläggningens tillförlitlighet. De mer djupgående analyserna från cirkelhandledarna kan måhända ge ett större djup till de mer ytliga enkätsvaren.

Alldeles i början av planeringen av denna uppsats tänkte jag mig att också intervjua lärare som använder sig av arbetssätten från *Stärk språket - Stärk lärandet*. Denna idé fick dock överges, dels på grund av de svårigheter som finns med att hitta personer som är villiga att ställa upp och dels för att undersökningen och den därmed förknippade arbetsinsatsen skulle bli alltför stor för att rymmas inom den tidsram som finns för en uppsats på denna nivå. Handledarna har dock tillfrågats om vad de använder ur Gibbons bok, i sin egenskap av undervisande lärare.

Intervju

Nyckelpersoner i studiecirkelarna *Stärk språket - Stärk lärandet* har varit de personer som genomgått handledarutbildning på Språkforskningsinstitutet och därefter handledt sina kollegor under denna kompetensutbildning. För att undersöka deras upplevelse och attityd till studiecirkelarna och arbetet kring dessa har metoden intervju valts. Johansson och Svedner (2006 s. 31) skriver att denna metod innebär att man kan finna intressanta resultat om bland annat attityder och förhållningssätt. I detta arbete har jag valt att använda en typ av intervju som beskrivs av Judith Bell (2005) som en styrd eller fokuserad intervju:

Man använder inget formulär och ingen checklista, men man har en viss struktur genom att man valt ut en rad olika teman som skall täckas under intervjuens gång. Man ger svarspersonen en hel del frihet inom de gränser som strukturen utgör. Man ställer vissa frågor, men lämnar också utrymme åt respondenten att prata omkring frågorna och de tankar som väcks. (s. 162)

De temaområden som valts ut är:

- Organisation och tidsramar.
- Synen på handledarrollen.
- Vilket gensvar som upplevts under cirkeln och vilka delar som upplevts som mer eller mindre givande.
- Vilka spår handledaren anser att cirkeln har avsatt/kommer att avsätta i undervisningen.

Områdena valdes med uppsatsens frågeställningar i fokus; organisationen av cirkelarna skulle kunna påverka deltagarnas inställning till densamma. Handledarens upplevelse av sin egen roll och hur handledaren uppfattar att hon bemöts i denna roll kan vara ett mått på det stöd cirkeln har från kollegor och ledning. Gensvaret från kollegorna på cirkelns innehåll är av intresse av samma skäl. Det sista området är utvalt för att försöka hitta de eventuella spår cirkeln avsatt i undervisningen.

En nackdel med intervjun som metod är jag själv är handledare i en studiecirkel. Dessa dubbla roller kan innebära att informanterna fått den uppfattningen att jag är positiv till denna kompetensutbildning och att de därför svarar som de förväntar sig att jag önskar. Jag har bemödat mig om att försöka ställa frågor så neutralt som möjligt men man kan ändå inte bortse från denna effekt. Ovanstående ”dubbla roller” innebär ännu ett problem; intervjuerna tenderade ibland att mer få karaktären av ett samtal ”kollegor emellan”. Detta gäller särskilt i den intervju

som gjorts på den skola jag själv arbetar. De delar av intervjuerna som inte bedöms relevanta för kartläggningen har i sådana fall tagits bort, i samråd med informanten.

Som tidigare nämnts i avsnittet *Urval* gjordes tre av de fem intervjuerna som telefonintervjuer. Dessa intervjuer är inte lika utförliga och saknar måhända det djup som kan skönjas i de två intervjuer som skedde på mer konventionellt sätt. Detta är en nackdel för tillförlitligheten i uppsatsen. Men som tidigare anförts fanns en stor risk att jag inte skulle få fler personer än de båda första att vilja ställa upp om jag inte bytt tillvägagångssätt.

Enkäter

Om studiecirkeln *Stärk språket - Stärk lärandet* avsätter eller kommer att avsätta spår i den pedagogiska praktiken är till stor del beroende på hur de deltagande lärarna upplever cirkeln och implementerar arbetssätten i verksamheten i klassrummen. Att intervjua ett så stort antal deltagare som det rör sig om här är föga effektivt och därför föll valet av metod i stället på en enkätundersökning (se bilaga 1). Kortfattat kan sägas att de områden som undersöks i enkäten berör informanternas:

- Utbildning, antal tjänstgöringsår och andelen andraspråkselever i undervisningsgrupperna.
- Inställning till studiecirkeln *Stärk språket - Stärk lärandet* i några olika avseenden.
- Vilka eventuella spår studiecirkeln avsatt i verksamheten.

Procedur

Intervjuer

Inledningsvis informerades informanterna om syftet med uppsatsen och dess upplägg. Det förklarades att skolorna inte skulle namnges utan istället betecknas med en bokstav A – E. Informanterna fick också veta att deras namn skulle döljas. De fick också löfte om att uppgifterna de lämnade skulle behandlas på ett sådant sätt att deras identitet inte skulle röjas.

Intervjuerna spelades in med hjälp av en diktafon. Efter varje avslutad intervju skrevs den ut (se bilaga 2). Språket som används i utskriften försöker efterlikna talspråk men då den exakta formuleringen i detta fall inte bedöms som väsentlig för undersökningens syfte är inte detta helt konsekvent genomfört. Vissa avsnitt där svarspersonen kommit in på andra frågor än det som intervjun avsett har strukits. Detta inträffade vid flest antal tillfällen i den intervju som genomfördes på den skola jag själv arbetar. Informanten hänvisade då och då till våra gemensamma erfarenheter som handledare och problem som diskuterats under cirkelns gång. De avsnitt som inte bedömts vara av intresse för denna uppsats har också i detta fall strukits, i samråd med informanten. De utskrivna intervjuerna mailades till alla informanter för att de skulle få möjlighet att kommentera dem, komma med klagoranden och göra andra eventuella tillägg. Ett par av informanterna kommenterade det talspråksliknande språket i utskriften med att det ser barnsligt och ostrukturerat ut. En överenskommelse gjordes då om att hänvisningar och citat från informanterna i uppsatsen i huvudsak skulle uttryckas med gängse skriftspråk men att utskriften skulle finnas kvar som bilaga. Detta förfaringssätt stöds av Stukat (2005) som skriver att det ofta är mest lämpligt och etiskt att återge intervjuer i uppsnyggad form.

Vissa kompletteringar har gjorts i efterhand via e-post gällande skolornas organisation av cirklarna och deltagarantal.

Inga generella slutsatser kommer att kunna dras av intervjuerna. Antalet är alldeles för litet. Det totala antalet handledare på de undersökta skolorna är 16 stycken, de intervjuade utgör alltså en knapp tredjedel. Varje informants utsaga kan således bara sägas spegla denna enskilda persons tankar och åsikter vid intervjutillfället.

Enkäter

Enkäten innehåller fyra sidor inklusive missivbrevet. I det sistnämnda förklaras syftet med uppsatsen och varför informanternas eventuella deltagande skulle vara värdefullt, deltagarna försäkrades om anonymitet och de fick uppgifter om var de kunde hämta mer information om så önskades. Enkäten består av sexton frågor. Inledningsvis efterfrågas några fakta om år i yrket, utbildning i svenska som andraspråk och andelen andraspråkselever i de egna undervisningsgrupperna. En fråga är en flervalfråga och rör vilka delar av studiecirkeln som ansetts givande. Två av frågorna är av en öppen karaktär; den ena berör vilka arbetsätt ur boken *Stärk språket - Stärk lärandet* man använt sig av och den andra, som är enkätens sista fråga är helt öppen och avsedd för informantens egna kommentarer och tankar. Hälften av frågorna består av påståenden med fasta svarsalternativ på en likertskala. Denna har här en femgradig utformning. Informanterna har följaktligen haft möjlighet att avge tämligen neutrala svar. Som stöd för frågekonstruktionerna användes Brown & Rodgers (2002) *Table 5.5 Things to avoid in writing good survey items* (s. 143). Författarna varnar där bland annat för att använda frågor som är alltför långa, oklara, negativt formulerade, överlappande varandra eller irrelevanta.

Kurskamrater och lärare användes i en mindre pilotstudie och därefter gjordes några förändringar av enkäten.

Inledningsvis funderade jag på möjligheten att distribuera enkäten digitalt. Efter samråd med rektorn på min skola valde jag att avstå från detta. Enligt honom skickas alltför många enkäter av den typen ut och han bedömde att mina chanser att begränsa bortfallet skulle vara större om en person på varje skola var ansvarig för insamlandet av de ifyllda enkäterna. Därför distribuerades enkäten i pappersform till skolorna på några olika sätt: På två skolor gav jag personligen den upptryckta enkäten till cirkelhandledare för vidare distribution till kollegorna. På två andra skolor skickades den upptryckta enkäten till skolans rektor för distribution. Slutligen mailades enkäten till en arbetslagsledare för distribution till cirkeldeltagarna. Eftersom enkäterna inte delades ut vid samma tidpunkt på de olika skolorna fanns inget sista datum för inlämning bestämt, utan gjordes upp med varje skola separat. Detta innebar att jag bad att få tillbaka enkäterna snarast, dock senast inom två veckor. Det var antagligen till nackdel för svarsfrekvensen att inte informanterna själva kunde se ett datum för sista inlämning tryckt på enkäten.

Bortfall

Antalet personer som svarade på enkäten fördelade sig på följande sätt mellan de fem skolorna:

<i>Skola</i>	<i>Antal deltagare</i>	<i>Antal svar</i>	<i>Svarsfrekvens i procent</i>
A	35	9	26 %
B	18	11	61 %
C	50	11	22 %
D	44	18	41 %
E	28	23	82 %
Alla: A, B, C, D, E	175	72	41 %

Bortfallet är totalt sett ganska stort och svarsfrekvensen mycket varierande. 2 inlämnade enkäter från skola E fick kasseras eftersom det sista bladet fallit bort på grund av ett tekniskt missöde. Några troliga orsaker till det stora bortfallet har redan diskuterats i avsnittet *Urval*. Två skolor utmärker sig med påtagligt högre svarsfrekvens än de andra; skola B och E (se bilaga 3 för rådata från enkätundersökningen). Det är vanskligt att spekulera i orsaker till detta men en tänkbar orsak kan vara under vilka former enkäten delats ut. Handledaren på skola B beskriver att skolledningen där tydligt markerat att de tycker arbetet med studiecirkeIn *Stärk språket – Stärk lärandet* har hög prioritet. Enkäten introducerades under ett personalmöte. Skola E är min egen skola och eventuellt kan den höga svarsfrekvensen där till en del bero på att kollegorna velat visa sig hjälpsamma. Också här visade skolledningen sitt stöd och intresse; rektor introducerade enkäten under ett personalmöte och förklarade varför det var viktigt att den fylldes i.

Det stora bortfallet beror dock naturligtvis inte på skolornas ledning utan kan ha en mängd olika förklaringar: Deltagarna kan ha tyckt att det är ointressant att svara på enkäten, att de inte haft tid, att de tyckt att cirkeln inte varit intressant och därför inte vill svara, att de inte tycker om att svara på enkäter osv.

Fråga 12 har större bortfall än andra; den kräver ett skrivet svar av informanterna. Här är bortfallet 25 personer, det vill säga ca 35 %.

Databearbetningsmetod

Intervjuer

De utskrivna intervjuerna granskades och svaren i de olika temaområdena jämfördes:

- Organisation och tidsramar.
- Synen på handledarrollen.
- Vilket gensvar som handledarna upplevt under cirkeln och vilka delar som de tror att deltagarna upplevt som mer eller mindre givande.
- Vilka spår handledaren anser att cirkeln har avsatt/kommer att avsätta i undervisningen.

Enkäter

Enkätsvaren registrerades först varje informant för sig skolvis. Varje informant tilldelades ett nummer och alla svar registrerades i tabellform. Poängsumman från alla frågor där svaren innebar en skattning (fråga 6- 10 och 13 – 15) räknades ihop för varje informant. Varje skolas medeltal räknades ut. Vidare särskiljdes lärare med högskolepoäng i svenska som andraspråk från övriga lärares medeltal och jämfördes. Medeltalet för alla skolors informanter räknades ut. Också här jämfördes resultatet mellan lärare med sva-utbildning med de övriga. Svaren på varje skattningsfråga delades i tre kategorier beroende på i vilken grad informanten höll med om påståendet i frågan: *I hög grad, Delvis, Inte alls*. Undantagen från detta är fråga 9 som indelades i fyra kategorier: *Flera gånger i veckan, Flera gånger i månaden, Några gånger per termin och Aldrig* och fråga 15 som redan från början innehöll endast tre svarsalternativ. Fördelningen av svar skrevs ner i en tabell. Diagram för varje fråga tillverkades i dataprogrammet Excel.

Fråga 11 är en flervalsfråga som informanterna kan fylla i med ett eller flera kryss. Alternativen berör vad som upplevts som meningsfullt i cirkeln: *Att läsa boken, Att pröva arbetssätten, Inget, Annat* (= eget förslag). Svaren från frågan registrerades i tabellform och diagram tillverkades.

Fråga 12 innebär att informanten själv skriver ner några övningar hon/han arbetat med. Svaren på dessa registrerades både varje skola för sig och alla fem tillsammans. Svaren är ibland svårtolkade eftersom det kan vara svårt att veta vad en informant avser med sitt svar. Är exempelvis *förebildstexter* det samma som *genretexter*? Och tänker sig informanterna att detta är steg i *cirkelmodellen* eller som fristående övningar. I resultatdelen anges de mest frekventa svaren på denna fråga.

Vidare har resultaten från skattningsfrågorna bearbetats i Excel och presenteras i diagramform. Resultaten har förts samman så att frågor som tangerar varandra lättare kan jämföras.

Resultat

I detta kapitel redovisas intervjuerna och enkätsvaren utifrån uppsatsens frågeställningar:

- Vad har deltagarna upplevt som meningsfullt/mindre meningsfullt i studiecirkeln ”*Stärk språket - Stärk lärandet*”?
- Vilka eventuella spår har studiecirkeln, enligt deltagarna, avsatt i undervisningen.

Intervjuer

Intervjuerna behandlade fyra intresseområden: organisation, handledarrollen, gensvar och i vilken mån kompetensutvecklingen upplevs som lyckad. Nedan följer först en redovisning varje handledare för sig. Sedan följer en sammanfattning av handledarnas svar.

Handledare A

Handledaren arbetar halvtid i en förberedelseklass och studerar på halvtid.

Organisation: Skolan är en F – 6 skola. Här arbetade man med studiecirkeln *Stärk språket – Stärk lärandet* under läsåret 2008 -2009. Initiativet kom från handledaren själv som tidigare läst Gibbons bok och tyckt mycket om den. Eftersom både språkutveckling och lärarnas kompetensutveckling fanns med i den lokala skolplanen fick hon gehör för idén hos skolledningen.

Skolans lärare var uppdelade i tre grupper med varsin handledare. Studiecirkelarna var inte organiserade i de befintliga arbetslagen utan i tvärgrupper där all personal från en viss årskurs fanns representerad. I en cirkel kunde alltså t.ex. alla lärare från år F, 3 och 5 finnas. Antalet personer var mellan 12 – 15 st. Skolledningen deltog inte i cirkelarna men tittade, enligt handledaren, in då och då för att se hur arbetet gick.

Skolledningen har inte haft synpunkter på hur cirkelarna organiserats utan låtit handledarna styra.

Cirkeln inleddes med en studiedag då Britt Johansson från Knutbyskolan kom och berättade om arbetet på den skolan. Efter denna föreläsning hade man den första cirkelträffen. Efter denna heldag följde ytterligare sex träffar på vardera en och en halv timme. Handledaren berättar att man bearbetade studiehandedningen och gjorde fler övningar än vad den föreslår.

Handledarrollen och gensvar: Handledaren fungerade som cirkelledare och deltog på samma villkor som övriga kollegor. Hon säger att det var lite känsligt att leda sina arbetskamrater men att det gick bra. Hon påpekar dock att det ibland är lättare att leda om man kommer utifrån. De problem som nämns är att somliga deltagare inte läst det kapitel som skulle diskuteras eller inte gjort arbetsuppgifterna i sin elevgrupp.

Handledaren berättar att hon upplevde att cirkeln och boken fick ett positivt gensvar. De utvärderingar som gjordes var positiva. Speciellt nämner hon gensvaret från förskoleklassernas personal som börjat arbeta mycket målmedvetet med språket.

Handledaren uppger att hon inte blev konsulterad gällande frågor rörande språkutveckling vid andra tidpunkter än under cirkelarna.

Spår: Efter avslutad cirkel har inte arbetet fortsatt i organiserad form. Skolan arbetar i år med en matematikcirkel.

Handledaren säger att hon inte riktigt vet hur kunskaperna från cirkeln tillämpas i klassrummen men tror ändå att det varit en bra form för kompetensutveckling, bland annat för att den kunnat utföras på arbetstid och kommit all personal till del.

I sitt eget klassrum där hon undervisar nykomna elever använder sig handledaren främst av stöttning och att skapa textförebilder genom att skriva gemensamma texter. Handledaren uttrycker synpunkten att alldeles nykomna elever behöver lära sig ett basordförråd innan de kan delta i många av övningarna ur Gibbons bok.

Handledare B

Handledaren arbetar i en förberedelseklass och med svenska som andraspråk i övriga klasser.

Organisation: Skolan är en F – 5 skola. Här arbetade man också med studiecirkeln *Stärk språket – Stärk lärandet* under läsåret 2008/2009. Lärarna delades upp i tvärgrupper från F – 5

och leddes av tre handledare. I grupperna var man mellan 6 och 7 personer. Fritidshemspersonalen har också gått studiecirkeln men inbegrips inte i denna undersökning eftersom Skola B var den enda skolan av dem jag undersökt som haft med denna personalgrupp. Cirklarna träffades vid sju tillfällen på vardera ca en och en halv till två timmar. Skolledningen har inte deltagit i cirklarna men diskuterat upplägget med handledarna och stöttat dem.

Handledarrollen och gensvar: Handledaren berättar att hon bemötts på ett positivt sätt både från kollegor och från ledning. I cirklarna hade hon rollen av den som förberedde, fördelade ordet och kom med tips och råd. Hon upplevde att alla lärare utan undantag var positiva till cirkeln innehåll. Hon tror att alla fått med sig kunskaper och tips, hur mycket är beroende på den enskilde deltagarens engagemang. Hon nämner i det sammanhanget kapitlet *Att lyssna en aktiv och kognitivt krävande process* som extra uppskattat. De negativa reaktioner hon beskriver rör den tidspress många deltagare känt eftersom det tagit extra tid att förbereda och genomföra övningarna samt att läsa boken.

Då och då blir hon fortfarande tilltalad i sin handledarroll av kollegor som vill berätta om övningar de gjort i sina klasser.

Spår: Ledningen på skolan har bestämt att inte släppa kunskaperna från cirklarna och vill därför följa upp dem med diskussioner på lärarmötena. Detta görs genom att ett av lärarmötena per termin viks för frågan. Under hösten skulle lärarna prova minst tre av övningarna ur boken och redovisa vid mötet. Detta med något blandat resultat; en del hade gjort fler övningar och några bara en enskaka. Till vårterminen blev därför ramarna fastare och det bestämdes att till nästa diskussionsmöte skulle alla ha arbetat med expert-/hemgrupper. Resultatet var mycket positivt. Handledaren berättar att ledningen har för avsikt att fortsätta att arbeta på detta sätt framgent. Hon säger att hon tror att om man fortsätter att påminna om arbetsätten under några år så kommer de sedan att ingå som en naturlig del av undervisningen för ännu fler lärare på skolan.

I sitt eget klassrum med nybörjare använder handledaren främst *stöttning* och tänker på att ge eleverna extra tid att tänka innan de svarar. Eleverna får också pröva på att interagera med varandra i parövningar och spel. När hon arbetar med sva i de andra klasserna på skolan har hon bland annat arbetat med expert-/hemgrupper och med genreinriktat skrivande.

Handledare C

Handledaren arbetar i en förberedelseklass på halvtid och studerar på halvtid.

Organisation: Skolan är en F – 9 skola. Studiecirkeln hölls under höstterminen 2009 och avslutades en bit in i vårterminen 2010. Träffarna var på ca 80 minuter och hölls ungefär en gång i månaden.

Deltagarna var i sina tre olika arbetslag under cirklarna. Arbetet inleddes med att personal från Språkforskningsinstitutet kom ut och träffade all personal.

Handledarroll och gensvar: Handledaren berättar att hon tror att de flesta uppfattat innehållet i cirkeln positivt och som ett stöd i undervisningen. Hon säger att deltagarna upplevde att de fick verktyg att möta andraspråkselevernas behov med och nämner i sammanhanget övningen *dictogloss*. Hon påpekar att en del av deltagarna hade mycket annat som tog deras tid och att de därför inte hann med att läsa boken och göra uppgifterna på det sätt som varit meningen. Handledaren säger att i det läget kan det vara svårare för en kollega än för en person utifrån att markera vikten av att alla gjort det de ska.

Spår: Handledaren tror inte att arbetet med cirkeln har lett till att kollegorna arbetar med arbetssätten på ett strukturerat sätt, även om det förekommer i vissa moment. Eftersom hon arbetar halvtid har hon svårt att hålla koll på vad kollegorna arbetar med. Hon nämner att när hon frågade om jag kunde få göra klassrumsbesök (ett missförstånd, klassrumsobservationer har aldrig varit aktuellt för mig att ha som metod i denna undersökning) blev reaktionen ett smått förskräckt: ”Nej men vi jobbar inte så...”.

Handledaren hoppas att det kommer att bli tydligare för kollegorna hur man konkret kan arbeta språkutvecklande och med genrepedagogik nästa termin när de får besök av Britt Johansson från Knutbyskolan under en föreläsning. Hon tror att kunskaperna från *Stärk språket – Stärk lärandet* då kommer att vara en bra bas och ha givit kollegorna förståelse till genrepedagogiken.

Handledaren framhåller vikten av att öka den samlade kompetensen i svenska som andraspråk på skolan.

I sitt eget klassrum med nybörjare har hon ännu inte använt så många av arbetssätten från boken då hon just nu främst är inriktad på att lära ut skrivsystemet till eleverna.

Handledare D

Handledaren undervisar barn i behov av särskilt stöd i ämnena svenska och engelska. Hon är utbildad i svenska som andraspråk men undervisar inte i ämnet.

Organisation: Skolan är en 4 – 9 skola. Cirkeln började under vårterminen 2010 och när vi talades vid hade deltagarna endast träffats vid två tillfällen. Under terminen planeras ytterligare två träffar. Höstterminen 2010 fortsätter cirkelarna med tre träffar till. Träffarna är ca 90 minuter långa. På skolledningens initiativ har dessutom två föreläsare bjudits in för att tala om andraspråksundervisning.

Cirkelarna är organiserade i de fyra arbetsenheterna. Två av handledarna kommer från skolan och två är inlånade från en annan skola. Man har valt att arbeta med kapitel sex *Att lyssna en aktiv och kognitivt krävande process* efter det första kapitlet, eftersom de handledare som har tidigare erfarenhet av att leda dessa studiecirkelansåg att detta skulle bli mer givande. I övrigt kommer man att följa bokens upplägg.

Initiativet till cirkelarna kom från skolledningen.

Handledarroll och gensvar: Handledaren säger att hon i den rollen naturligt kommer att ”ligga steget före” kollegorna i och med att hon planerar träffarna, men att hon har ambitionen att delta i diskussionerna på lika villkor som kollegorna. Gensvaret har under de två träffarna varit positivt och diskussionerna har kommit igång. Hittills har man undersökt elevernas olika *språkdomäner* och arbetat med *dictogloss* i klasserna. Den positiva inställningen tror hon bottnar i ett behov av att vilja möta andraspråkselevernas behov och även behoven hos de infödda elever som har bristande språklig förmåga. Handledaren framhåller också som något positivt att cirkeln ger tillfälle att fokuserat diskutera just andraspråksundervisning utan att distraheras av andra frågor på dagordningen.

Spår: Eftersom skolan endast haft två cirkelträffar är det för tidigt att söka efter mer bestående spår. Jag frågade därför istället handledaren om vad hon tror kommer att bli effekten av cirkeln och vad hon tror krävs för att hålla kunskaperna levande. Handledaren svarar att hon tror cirkeln har alla förutsättningar att bli lyckad eftersom det faktum att den pågår under så pass lång tid

och har uppgifter som ska utföras i de egna undervisningsgrupperna ger en röd tråd. Men hon tror att det är viktigt att handledare och ledning inte släpper taget så att innehållet glöms bort för något annat. Handledaren påpekar att det är mycket olika saker som pågår i skolorna och mycket som ska in. För att säkerställa att kunskaperna från cirkeln inte glöms bort under kommande läsår föreslår handledaren att man på dagordningen i arbetslagen har som stående punkt att diskutera språkutveckling och de arbetssätt man provat i elevgrupperna.

I sitt eget klassrum med barn i behov av stöd har handledaren ännu så länge provat en *lyssnaövning*. Hon säger att hon vill fördjupa sig i detta kapitel och pröva fler övningar.

Handledare E

Handledaren arbetar i en förberedelseklass år 4 -9.

Organisation: Skolan är en F -9 skola. Studiecirkeln startade höstterminen 2009 och kommer att avslutas i mitten av maj 2010. Deltagarna träffas i tre olika grupper som ungefär motsvarar de befintliga arbetslagen. Varje träff är 75 minuter. Studiecirkeln inleddes med att personal från Språkforskningsinstitutet föreläste. Därefter träffades man i cirkelns första gången. Man har hunnit arbeta med alla kapitel utom det sjunde när jag talades vid med handledaren. Det sjätte kapitlet kommer att ägnas två tillfällen eftersom handledarna anser det vara så centralt. De övriga kapitlen ägnar man en cirkelträff vardera åt.

Skolledningen tog initiativet till cirkelns i samarbete med handledarna.

Handledarroll och gensvar: Handledaren säger att handledarrollen nu fungerar bra. Från början upplevde hon att deltagarna mer hade förväntningar på eller behov av, en ledare som föreläste om innehållet i boken. Efter några träffar började dock arbetsmodellen där alla deltar i diskussioner och delar med sig av sina erfarenheter fungerat bra.

Skolledningen har visat sitt stöd för cirkeln men, säger handledaren, inställningen skiftar något, beroende på vilken person i ledningen man talar med. Hon tycker att det skulle ha varit önskvärt att skolledningen deltagit i cirkelns.

Det handledarna upplevt som negativt i rollen har varit när kollegorna inte gjort uppgifterna eller läst kapitlet i boken. Hon framhåller att det inte känns riktigt att påpeka sådana saker för kollegor.

Handledaren berättar att deltagarna i cirkeln varit entusiastiska över det mesta de läst och provat. Hon lyfter särskilt fram arbete med bildserier som något många nappat på. Många av deltagarna har också börjat arbeta enligt cirkelmodellen och med modelltexter. Handledaren tycker detta är mycket positivt men uttrycker en liten farhåga att arbetet kan bli lite väl schematiskt om kollegorna inte får ytterligare kunskaper om genrepdagagogik.

Deltagarna berättar då och då för handledaren, även vid andra tidpunkter än vid cirkelträffarna, om olika arbetssätt de provat.

Spår: Handledaren tror att både förhållningssätten och de konkreta arbetssätten kommer att finnas kvar på skolan efter avslutad cirkel. Hon tror att cirkelmodellen och genrepdagagogiken slagit rot. Handledaren framhåller vikten av att det finns lärare i sva i varje arbetslag för att det språkutvecklande arbetet ska kunna fortsätta på bästa sätt.

Skolledningen funderar just nu på hur cirkeln ska följas upp kommande läsår.

I sitt eget klassrum med nybörjare använder handledaren många av arbetssätten och använder boken som en källa till tips och idéer. Hon menar dock att det centrala för henne ändå är den kunskapssyn som förmedlas av Gibbons. Hon berättar att hon använder boken som ett verktyg för reflektion över sin egen undervisning. Hon vill särskilt lyfta fram kapitlet *Att lyssna en aktiv och kognitivt krävande process* som extra värdefullt eftersom det momentet ofta glöms bort.

Sammanfattning

Initiativet till studiecirkeln har antingen kommit från skolledningen eller från lärare i svenska som andraspråk som velat gå handledarutbildningen. I samband med cirkeln har fyra skolor tagit in föreläsare utifrån vid ett eller flera tillfällen, uppger handledarna på skolorna. Alla skolor har genomfört cirkelarna på ordinarie arbetstid. Längden för träffarna har varierat mellan 75 – 90 minuter. Handledare B uppgav att tiden varierade och att de ibland fick upp till 120 minuter på sig.

Generellt har studiecirkelarna, enligt handledarna, upplevts positivt av deltagarna. Innehållet har uppskattats av kollegorna. De konkreta förslagen på hur man kan tillämpa kunskaperna i klassrummet nämns som särskilt uppskattat. Några av handledarna lyfter fram kapitlet *Att lyssna en aktiv och kognitivt krävande process* som extra värdefullt.

Handledarna uppger att de bemötts väl i sin handledarroll. Flera nämner dock att det kan vara svårt att samtidigt leda och vara kollega när någon av deltagarna inte gjort den arbetsinsats som behövs för att diskussionerna i cirkeln skulle kunna fortgå som planerat.

Handledarnas åsikt om i vilken mån studiecirkeln avsatt spår i verksamheten varierar. Några har svårt att uttala sig om detta då de för tillfället arbetar halvtid. Alla anger dock att de tror att deltagarna fått ökade kunskaper om andraspråksundervisning. Några av dem påpekar att det krävs någon typ av uppföljning för att inte kunskaperna ska falla i glömska. Behovet av sva-lärare i varje arbetslag tas också upp.

Enkäter

Enkäten tog upp frågor som berör följande områden:

- utbildning, antal tjänstgöringsår och andelen andraspråkselever i undervisningsgrupperna.
- inställning till studiecirkeln *Stärk språket - Stärk lärandet* i några olika avseenden
- vilka eventuella spår studiecirkeln avsatt i verksamheten

Enkät svar

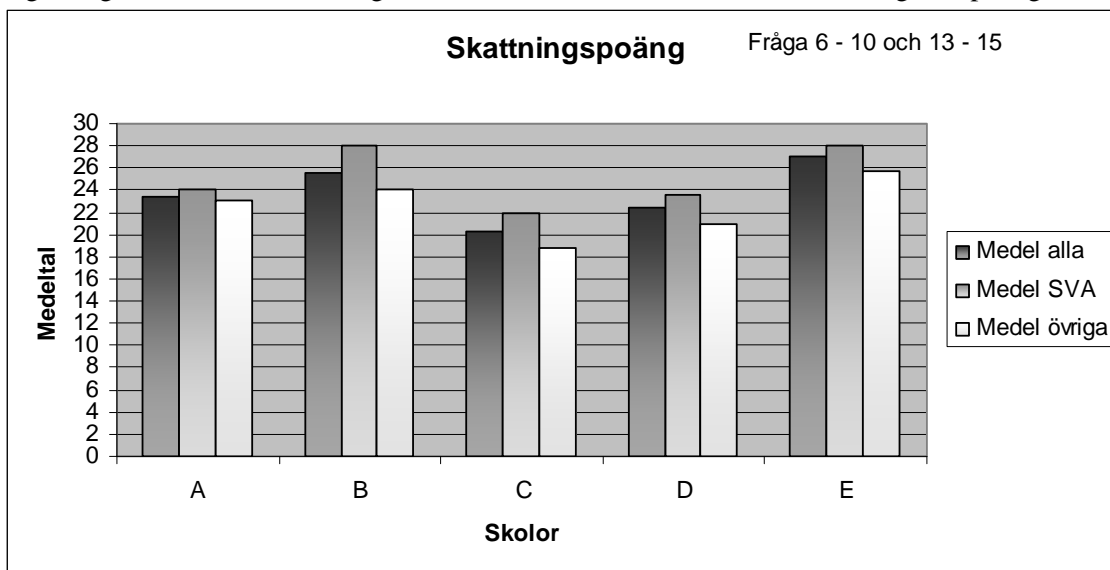
Antalet besvarade enkäter var 72/175. Bortfallet var mycket ojämnt fördelat över de olika skolorna, se avsnittet *Bortfall*. Av de som svarat på enkäten hade 42 % utbildning i svenska som andraspråk. Andelen personer med utbildning i ämnet varierade på skolorna mellan 28 % och 56%. Skolan med den högsta siffran, Skola E, hade ett stort antal lärare med 5p i ämnet som resultat av en annan kompetensutveckling för några år sedan.

Nedan beskrivs hur de enkätfrågor besvarades som innebar att informanterna skattade sitt svar på en skala. Den maximala poängsumman är 38. Om alla frågor fylls i med så lågt poängtal som

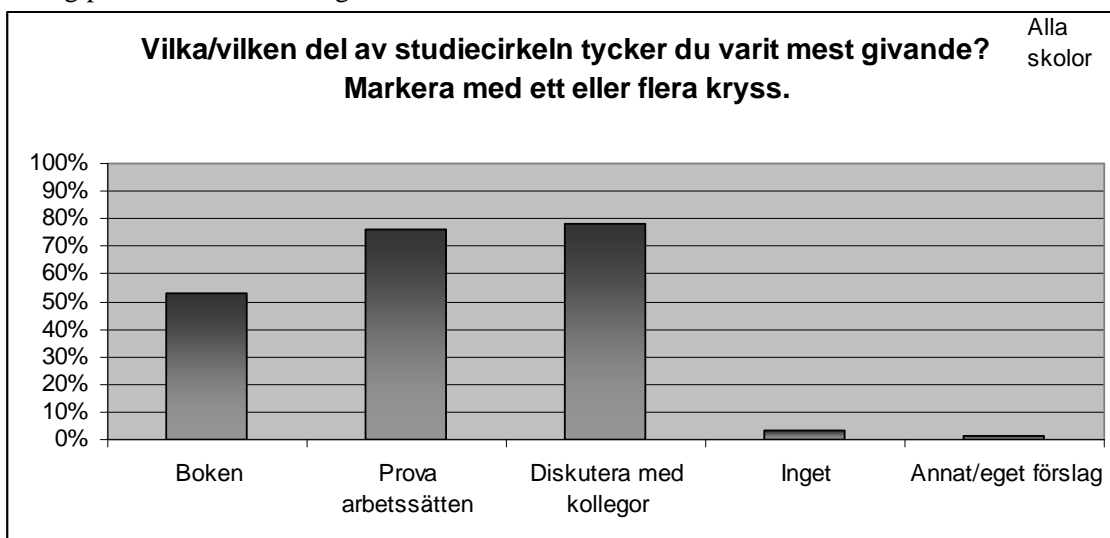
möjligt är summan 8. Svaren från dessa skattningar har poängsatts och ett medelvärde har räknats ut och fördelades enligt följande:

<i>Skola</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>E</i>	<i>Alla skolors medelvärde</i>
<i>Medelvärde</i>	23,4	25,5	22,3	25,1	27	24,7

Om man särskiljer personal med utbildning i svenska från andraspråk från övrig personal kan man i följande diagram notera att lärare med svenska som andraspråk i sin utbildning har ett något högre medelvärde än övriga lärare. Skillnaden är dock oftast enbart några få poäng:

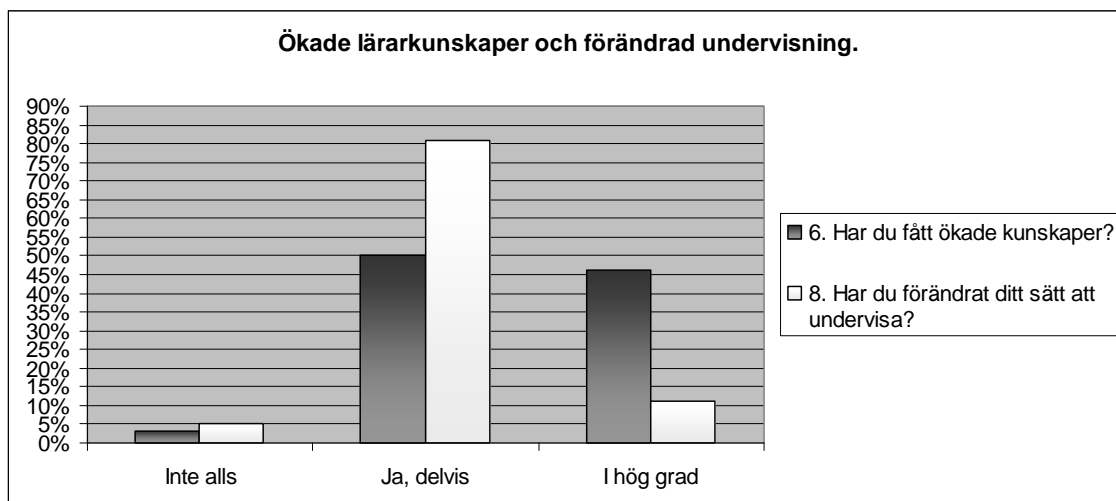


En av frågorna innebar att informanterna skulle markera vilka moment, om några, de uppfattat som mest givande. På denna fråga har alltså informanterna kunnat välja fler av svarsalternativen. Endast ett fåtal ca 2 % har svarat att de inte tyckt något var givande. Nära 80 % tyckte att det var givande att diskutera med kollegor, ca 75 % att det var givande att pröva arbetssätten ca 52 % att läsa boken. En procent av deltagarna har kommit med ytterligare ett förslag på vad som var mest givande.



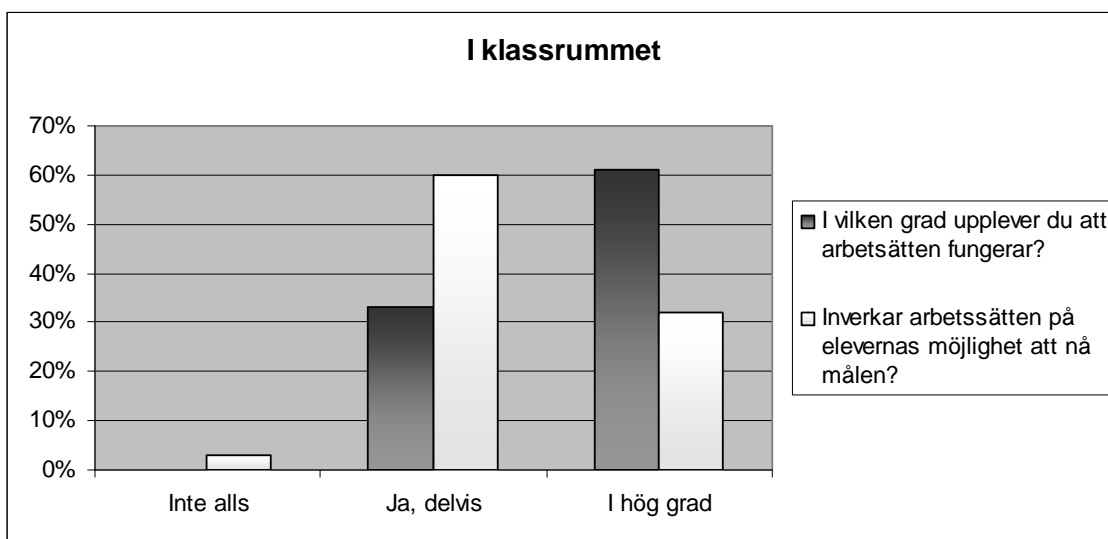
Fråga 12 innebar att informanterna själva skulle skriva in exempel på övningar de arbetat med. Trots att 25 av personerna avstått från att svara på frågan fanns 64 olika exempel på övningar som använts i undervisningen (se bilaga 4). En del av dessa exempel torde dock avse samma övning men har formulerats på olika sätt av informanterna. Det mest frekvent förekommande exemplet på ett arbetssätt var övningen *dictogloss* som 20 personer angett att de arbetat med, tätt följd av *expert/hemgrupper* som 12 personer skrivit upp. Ett mycket stort antal personer har skrivit upp övningar som ingår i cirkelmodellen: att skapa förförståelse och kunskaper om ämnet, att gemensamt läsa modelltexter, att tillsammans skapa en gemensam text och att eleverna till sist skriver egna texter. Det exakta antalet kan inte anges därför att många av arbetssätten kan användas i olika syften. Informanter som nämner *genre* som svar på frågan är 7 personer. Cirkelmodellen nämns uttalat av 3 informanter.

Frågorna om huruvida informanterna upplever att de fått nya kunskaper och frågan om huruvida de förändrat sitt sätt att undervisa fördelade sig på nedanstående vis. 95 % av informanterna anger att de fått ökade kunskaper om andraspråkselevernans behov. 45 % har svarat att de i hög grad ökat sina kunskaper. Enligt svaren har studiecirkeln inneburit att 80 % av de tillfrågade delvis förändrat sitt sätt att undervisa och att 10 % gjort det i hög grad. Sammantaget uppger således 90 % av lärarna att de förändrat sitt sätt att undervisa i samband med studiecirkeln.

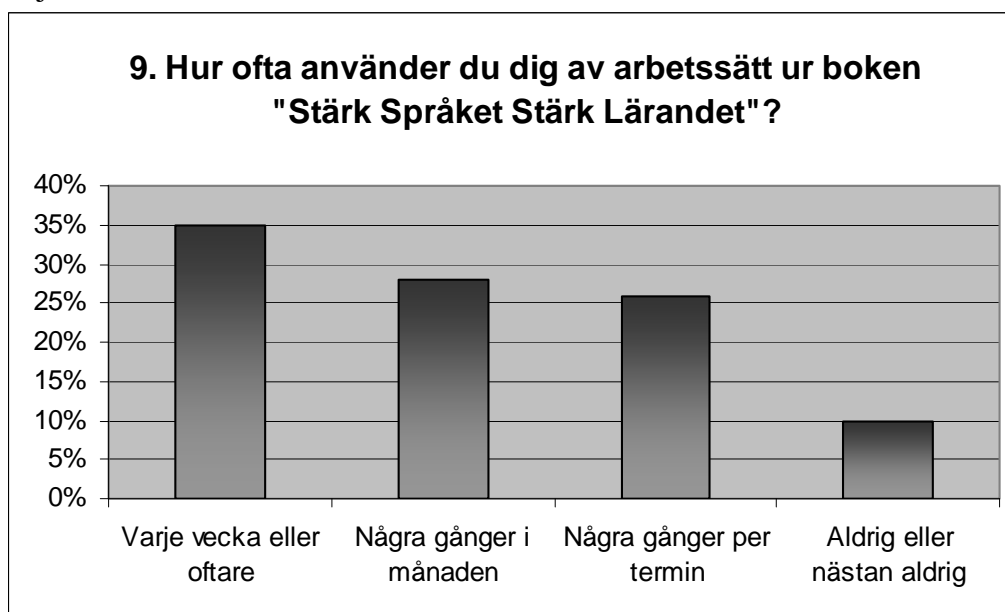


Informanterna tillfrågades också om hur de tyckt att arbetssätten de prövat fungerat/ inte fungerat när de använt dem i praktiken. I diagrammet nedan kan man på den vänstra, ljusare stapeln se att 60 % ansåg att arbetssätten fungerade i hög grad. Hälften så många ansåg att de fungerade till viss del.

Stapeln till höger markerar informanternas syn på huruvida arbetssätten påverkar elevernas möjligheter att nå målen i det ämne informanten själv undervisar i. 60 % uppger att de anser att arbetssätten påverkar detta delvis och ca 30 % att de gör det i hög grad. Endast en mycket liten andel anser att arbetssätten inte alls bidrar till elevernas måluppfyllelse.

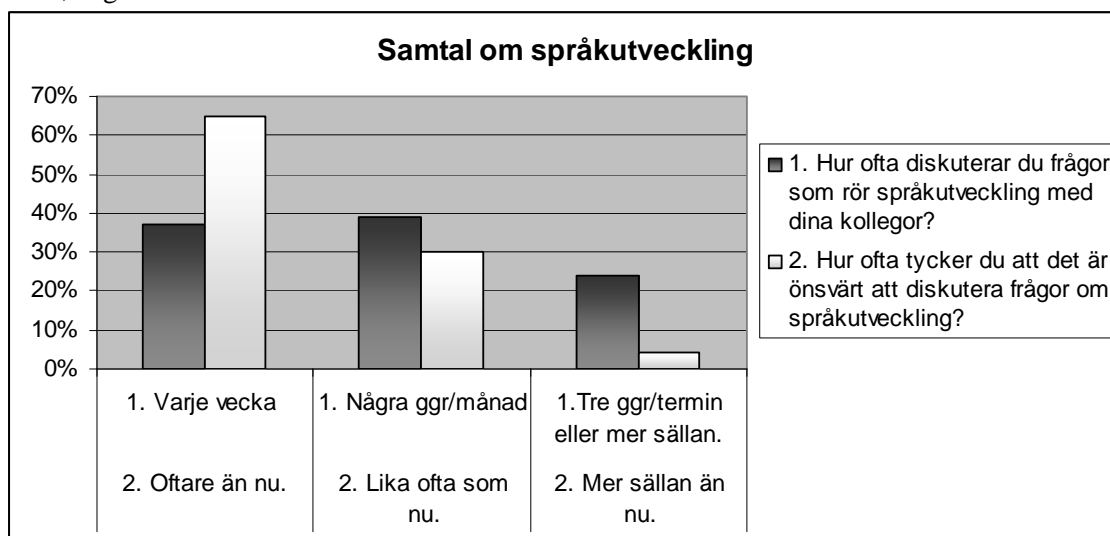


Följande diagram visar hur ofta arbetssätten används. Över 60 % av informanterna anger att de använder dem några gånger i månaden eller oftare. Endast 10 % uppger att de aldrig eller nästan aldrig gör det. De flesta, 35 % svarar att de använder arbetssätten varje vecka eller oftare.



De två sista skattningsfrågorna rör samtal om språkutveckling. Informanterna tillfrågades om hur ofta de talade med sina kollegor om dessa frågor, respektive hur ofta de skulle vilja få möjlighet att göra det. 37 % uppger att de för närvarande diskuterar frågor rörande språkutveckling varje vecka och 39 % att de gör det några gånger varje månad. Det alternativ som innebär att språkutvecklingsfrågor diskuterades tre gånger per termin eller mer sällan var i fyllt av 24 % av informanterna. Gällande frågan om hur ofta man önskade att få diskutera frågan

var det 4 % som tyckte att det borde vara mer sällan än nu. 30 % svarade att de önskade språkutvecklande diskussioner med kollegorna lika ofta som nu. Majoriteten av informanterna, 65 %, angav att de anser att diskussioner om detta borde föras oftare än nu.



Sammanfattning

Inga variationer har kunnat upptäckas i hur informanterna svarar om de har olika många tjänstgöringsår eller olika stor andel andraspråkelever i sina undervisningsgrupper. En liten skillnad finns mellan hur lärare med svenska som andraspråk i sin utbildning svarar på skattningsfrågorna och hur övriga lärare svarar.

De flesta av informanterna har en positiv inställning till innehållet i studiecirkeln och en stor majoritet (över 84 %) anger att de någon gång använt sig av arbetssätt ur boken. Informanterna ger en mängd olika exempel på arbetssätt och övningar de prövat på.

Diskussion

Undersökningen

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka och kartlägga i vilken mån de arbetssätt som beskrivs i studiecirkeln *Stärk språket - Stärk Lärandet* används i de skolor som undersöks. De frågor jag använt som utgångspunkt i arbetet är:

- Vad har deltagarna upplevt som meningsfullt/mindre meningsfullt i studiecirkeln *Stärk språket - Stärk lärandet*?
- Vilka eventuella spår har studiecirkeln, enligt deltagarna, avsatt i undervisningen?

Det begränsade underlag jag har haft tillgång till räcker inte för att besvara dessa frågor på ett generaliserbart sätt. För att göra detta krävs att ett mycket större antal skolor undersöks och att

bortfallet i en sådan undersökning minimeras i möjligaste mån. De resultat jag trots allt fått in kan tänkas komma från personer som antingen vill uttrycka missnöje med satsningen eller personer som vill berätta att de tyckt satsningen varit bra. Med tanke på det positiva gensvaret från informanterna kan den första möjligheten i stort sett strykas. Den stora andelen positiva svar torde innebära att det på alla de undersökta skolorna finns lärare som använder sig av arbetssätt från studiecirkeln *Stärk språket - Stärk lärandet*. Intervjuerna med handledarna bekräftar också den positiva bilden. De berättar alla att de fått gehör för innehållet i cirkelarna och att de har bemötts positivt. Att de upplevt att inte alla deltagare alltid läst det som förväntats är kanske inte något att förvånas över, denna kompetensutbildning har inte skett på frivillig basis utan har varit obligatorisk.

Kunskapsspår från cirkeln

I medelvärde över skattningsfrågorna finns en liten skillnad mellan värdet för lärare med utbildning i svenska som andraspråk och övriga lärare. Den största delen av dem som angett att de har utbildning i ämnet kommer från skola E och har motsvarande 5 p från en tidigare kompetensutbildning. Siffrorna avser alltså inte lärare som har utbildning nog för att undervisa i ämnet. Dessa lärare har dock tidigare mött grundläggande tankar och begrepp från andraspråksforskningen. Om skillnaden i medelvärde indikerar att innehållet i denna cirkel tillgodogörs bäst av dem som redan har förkunskaper, eller om skillnaden beror på en ren slump är omöjligt att dra någon slutsats om. Däremot kan man kanske föreställa sig att det förhåller sig så att de teoretiska kunskaperna blir lättare att ta till sig och att man bättre förstår syftet med de olika övningar som föreslås, om man i förväg har grundläggande kunskaper. Detta anknyter i viss mån med informationen i diagrammet *Ökade lärarkunskaper och förändrad undervisning*. 55 % av de tillfrågade anser att de delvis fått ökade kunskaper i ämnet och ungefär 45 % att de fått det i hög grad. Siffrorna för i vilken grad man förändrat sin undervisning ser dock annorlunda ut, 80 % anger att de delvis förändrat sitt sätt att undervisa men endast ca 10 % tycker att man gjort detta i hög grad. Frågan man ställer sig är varför de ökade teoretiska kunskaperna inte automatiskt innebär en förändrad praktik. Varför får kunskaperna som deltagarna säger sig ha fått inte samma genomslag i klassrummen? Detta skulle kunna bero på att ytterligare kunskaper behövs för att man ska förstå hur man kan implementera kunskaperna i verksamheten. En annan förklaring kan naturligtvis vara att man fått fördjupade kunskaper men anser att man redan undervisar på detta sätt.

Vad som upplevts som meningsfullt i cirkeln

Vad är det då som upplevts som meningsfullt och mindre meningsfullt i denna kompetensutbildning? Nedan följer några av mina tankar runt detta. Ytterst få av informanterna har markerat att de inte tyckt att något i cirkeln varit givande, endast 2 personer, vilket motsvarar 3 %. Lite mer än hälften av informanterna ansåg att det mest givande varit att läsa boken och drygt 75 %, ca 55 personer, har markerat att de tyckt det varit meningsfullt att pröva arbetssätten och att diskutera med sina kollegor. Handledarna nämner bokens konkreta tips på arbetssätt som något uppskattat. Den stora mängden övningar som informanterna uppger att de prövat bekräftar denna bild. Tre av handledarna nämner kapitlet *Att lyssna en aktiv och kognitiv krävande process* i positiva ordalag. Detta kan indikera att Gibbons i detta kapitel tar upp viktiga moment som annars ofta hamnar i skymundan. Att alternativet *Diskutera med mina kollegor* varit så populärt kan innebära att cirkeln fyller en funktion som det tidigare inte funnits

utrymme för i verksamheten, nämligen att få samtala med varandra om det som sker i klassrummen.

Spår av arbetssätten och hur dessa fungerat i klassrummet

Diagrammet *I klassrummet* väcker funderingar, särskilt om man studerar det tillsammans med diagrammet *Hur ofta använder du dig av arbetssätt ur boken Stärk språket - Stärk Lärandet*. Hur kan det komma sig att så många, ca 60 %, anser att arbetssätten fungerar bra i hög grad och bara 30 % att arbetssätten inverkar på elevernas möjlighet att nå målen, samtidigt som drygt 60 % anger att de använder arbetssätten några gånger i månade eller oftare? Borde det inte vara så att ett villkor för att lärare ska tycka att ett arbetssätt fungerar bra och ofta vill använda det, är att det leder eleverna mot målen? En trolig orsak till resultatet skulle kunna vara att man i frågan om hur arbetssätten fungerat inte svarat i förhållande till vad eleverna lärt sig, utan istället i förhållande till om det gick bra att genomföra övningen i sig. Men varför används då arbetssätten så ofta om man inte tror att de leder till ökad måluppfyllelse i hög grad? Beror det på att man känner sig tvingad att pröva arbetssätten i samband med cirkeln? Detta är, enligt min åsikt, inte troligt eftersom så pass många ändå tror att arbetssätten åtminstone delvis påverkar måluppfyllelsen. En annan möjlighet kan vara att man tankemässigt skiljer på ämnesinnehåll och språk och tänker att eleverna inte når målen om man endast undervisar i det språk som används i respektive ämne, men att man ändå anser att man fått ökade kunskaper om andraspråkselevernas behov. I sådana fall behövs ytterligare kunskaper i lärarkåren om hur ämnesinnehållet och det ämnesspecifika språket integrerar med varandra. I teoridelen citerar jag Johansson (2009) s. 31 där hon uttalar sig positivt om genrepdagogen. Att fördjupa sig denna pedagogik kan vara en framkomlig fortsättning på och fördjupning av kompetensutbildningen *Stärk språket – Stärk lärandet*. Johansson skriver:

För det första för att det är en modell som ökar lärarnas kunskaper om hur språket fungerar som överförare av betydelser vilket jag anser är en nödvändig kunskap för att kunna stötta elever i deras språk- och kunskapsutveckling. Dessutom är det en modell som ger mig som lärare tydliga verktyg som jag kan använda för att parallellt utveckla såväl elevernas språk- som ämneskunskaper.

Några möjliga orsaker till cirkelns popularitet

Cirkelns popularitet bland dem som svarat på enkäten kan måhända bero på dess upplägg. Boken som cirkeln är uppbyggd runt kombinerar teoretisk förankring med de konsekvenser den beskrivna forskningen bör ge avseende förhållningssätt till eleverna och för arbetssättet i klassrummet. Man skulle kunna tycka att det är en brist i upplägget av cirkeln att den inte leds av en person med forskningsbakgrund. Min personliga åsikt är att, så länge det inte finns sådana personer att tillgå på skolan i fråga, är det tvärtom en fördel att använda sig av detta "barfotaläkarsystem". Det är förvisso ett kostnadseffektivt system men det är inte detta jag först och främst har i åtanke utan den grupprocess som på detta vis sätts igång. Innehållet förmedlas av en person (handledaren) som cirkeldeltagarna vet delar deras vardag och är insatt i förhållandena på den aktuella skolan. Min tanke är att denna person just därför lättare får deltagarnas mandat att leda en sådan utbildning än en person utifrån. Dessutom stärks på detta sätt lärarnas professionalitet genom att de egna erfarenheterna lyfts fram som viktiga och centrala i studiecirkeln. Detta i samklang med lärarnas yrkesetiska principer som nämns i teoridelen. Min åsikt är att principernas inte minst viktiga funktion är att de befrämjar lärarnas

känsla av yrkesstolthet. Min övertygelse är att en ökad yrkesstolthet motiverar lärare att öka kvaliteten på undervisningen. Jag tror vidare att det är denna yrkesstolthet som inspirerat lärare till att lägga ner planerings- och inläsningstid på denna cirkel; cirkelns fokus är mycket tydligt alla elevers rätt till lärande vilket går hand i hand med de ovan nämnda yrkesetiska principerna. Forskningsanknytningen saknas dock inte utan finns med som ett viktigt inslag, dels i den forskning som nämns i boken *Stärk språket – Stärk lärandet* men kanske framförallt i kontakten med Språkforskningsinstitutet. Denna anknytning är viktig för att ge legitimitet till de kunskaper som förmedlas.

Handledarnas roll

Handledarna uppger att de i stort sett upplevt arbetet i cirklarna som positivt. Flera av dem berättar om att de bemötts med entusiasm över innehållet i cirkeln. Lärarna upplever, enligt handledarna, att de fått verktyg att stötta andraspråkselevernans språkutveckling med. Den frustration jag inledningsvis nämnde i samband med andraspråkselevernans jämförelsevis låga måluppfyllelse kan kanske därmed bytas ut mot ett medvetet och strukturerat arbete.

Cirkeln löper över ganska lång tid, vilket innebär att kunskaperna får en chans att införlivas i verksamheten, som handledare D framhåller i intervjun. Arbetsgången i cirkeln; att diskutera boken, att planera vilka av arbetssätten som ska användas i undervisningen och att diskutera hur dessa genomförts, inbjuder till att göra begrepp och kunskaper till gemensam egendom för cirkeldeltagarna. Gemensamma referensramar är till en fördel i samarbete och utveckling. Detta skulle kunna innebära att läraren i svenska som andraspråk inte längre ensam har ansvaret för andraspråkselevernans språk- och kunskapsutveckling, utan kan dela detta med arbetslaget.

Handledarna tog upp ett problem; att å ena sidan känna att man borde markera att det är nödvändigt att alla läser och gör uppgifterna om cirkeln ska bli givande och å andra sidan att man som cirkelledare är där på samma villkor som de andra deltagarna och att alla därför bör ta ansvar för sig själva. Trots att samtliga handledare påtalar att problemet endast avser ett fåtal av deltagarna kan det vara viktigt att försöka hitta lösningar på detta i kommande cirklar. Min egen erfarenhet som handledare bekräftar att en enda person som inte läst det aktuella kapitlet eller gjort de förväntade övningarna i sin undervisningsgrupp stoppar upp samtalet för hela cirkeln och därmed också inlärningsprocessen. En möjlig lösning på problemet skulle kunna vara att var och en av deltagarna för en loggbok över reflektioner vid läsning av boken och över de övningar de gjort i klassrummet. Denna loggbok kan bli en del av underlaget för utvärderingen och för lärarens utvecklingssamtal med sin skolledare. Därefter kan den bevaras som en del av skolans gemensamma kunskapsbank.

Skolledningens roll

Min åsikt är att skolans ledning har en mycket viktig roll i all kompetensutveckling. Trots att cirkelns upplägg, som tidigare nämnts, är tämligen kostnadseffektiv eftersom skolans egen personal används, är det en mycket stor satsning att låta all personal gå denna fortbildning. Under det läsår man arbetar med cirkeln används minst 10 timmar av arbetstiden till detta, vilket måste sägas vara en stor del med tanke på vad som ska rymmas i denna tid. För att satsningen ska ge önskat resultat tror jag skolledningens engagemang är en springande punkt. Handledarrollen skulle troligen underlättas om skolornas ledning följde de rekommendationer som jag i teoriavsnittet citerar från Myndigheten för skolutveckling (2008):

- att skolans ledning gett processledaruppdraget full legitimitet, d.v.s. aktivt tagit ställning för och offentliggjort dess betydelse
- att ledningen förankrat uppdraget hos personalen och vidtagit nödvändiga åtgärder för att det skulle fungera samt
- att det kollegiala samtalet som ingick i uppdraget hade hög prioritet i skolan planering och gavs regelbundet återkommande tid

(Myndigheten för skolutveckling 2008 s.69)

Risken att *Stärk språket – Stärk lärandet* blir en dagslända kan dock tyvärr inte uteslutas. Handledare A svarar på frågan om kollegorna fortsätter att arbeta med boken på ett mer informellt sätt efter avslutad cirkel: ”Nej, det är ju det att jag inte vet vad folk gör. För nu har vi en studiecirkel matte det här året.” Detta speglar vad också andra handledare framhållit; att lärarna har en stor arbetsbörda och att många olika saker ska få plats på alltför liten tid. Det som ställs i fokus för skolans utveckling kan också skifta från år till år, så som beskrivits ovan. Själva poängen med kunskaperna från *Stärk språket - Stärk lärandet* är dock att de behöver integreras i alla ämnen. Frågan om hur undervisningen kan göras språkutvecklande behöver, enligt min åsikt, alltid ställas, i all undervisning. Ett språkutvecklande arbetssätt enligt Gibbons modell konkurrerar således inte med ämnesinnehållet eller med annan kompetensutveckling utan bör tvärtom berika dessa.

Fortsatt arbete med språkutveckling

Skolornas fortsatta arbete med språkutveckling skulle kunna utföras som i skola B där skolledningen uppdragit åt lärarna att utföra vissa av övningarna ur boken och sedan presentera hur detta utfallit. En annan möjlighet är att fortsätta att utbilda personalen i några av de olika kompetensutbildningar som Språkforskningsinstitutet erbjuder. En förhoppning kan vara att cirkelarna givit mersmak och att många av dem som har deltagit kommer att fortsätta att diskutera dessa frågor och kanske på egen hand läsa vidare. Genrepdagogen har rönt intresse och några av de intervjuade handledarna berättar att det finns intresse både från kollegor och skolledning att fortsätta på det spåret. Under maj kommer en ny bok av Gibbons ut på svenska *Lyft språket – Lyft tänkandet* som riktar sig till grundskolans senare år och gymnasieskolan. Kanske kommer en ny kompetensutbildning med denna som grund?

I teoridelen citerar jag Axelsson m.fl. (2005) där hon lyfter fram vikten av att det finns en lärare i svenska som andraspråk i varje arbetslag. Detta synsätt bekräftar av flera av handledarna som i intervjuerna tar upp att det behöver finnas fler sva-lärare på skolorna, minst en i varje arbetslag. I samma avsnitt citerar jag när Axelsson (2006) vidareutvecklar sina tankar om sva-lärares roll:

Det innebär att sva-lärares roll utvidgas från att bara arbeta direkt mot eleverna och kanske främst med skönlitteratur till att vara en huvudperson i arbetslagets planering av övriga ämnen. Sva- läraren vet vilken utmaning facktexter är för tvåspråkiga elever och hon kan bl.a genom genrepdagogen samplanera aktiviteter med ämneslärarna som ger de tvåspråkiga eleverna och de enspråkiga en möjlighet att förstå ämnet och utveckla språket. (Axelsson 2006 s. 119)

De risker som handledare E tar upp med att ytliga kunskaper i ämnet skulle kunna resultera i schematisk undervisning, skulle med en sva-lärare närvarande under arbetets planering kanske

kunna minimeras. Min personliga åsikt är att sva-lärarna skulle behöva stöd i detta arbete – kanske kan de knytas till *Språkforskningsinstitutet* i handledningsgrupper?

Viktigt att inte glömma bort är att även de enspråkigt svenska eleverna gynnas av en explicit genreundervisning, vilket Axelsson m.fl. (2006) funnit. Det finns således ingenting att förlora med att fortsätta på det inslagna spåret och fortsätta kompetensutveckla lärare och annan pedagogisk personal i dessa arbetssätt.

Vidare forskning

För att på djupet kunna bedöma vilka långvariga effekter kompetensutbildningen *Stärk språket – Stärk lärandet* har på lärares undervisning krävs longitudinella studier. För att ta reda på i vilken grad arbetssätten används skulle en enkätundersökning liknande den som genomförts i denna undersökning kunna utföras vid fler skolor och upprepas med ett par års mellanrum.

För att få en fördjupad bild av hur ett kompetensutvecklingsarbete fortskrider på en skola och vilka långvariga effekter som uppnås tror jag dock att en kombination av olika metoder skulle vara att föredra. Förslagsvis kan ett aktionsforskningsprojekt med en kombination av klassrumsobservationer och dag- eller loggböcker från enskilda lärare ge en bild av hur arbetssätten används, hur de genomförs i klassrummen och hur detta påverkar eleverna. En användning av dessa mer kvalitativa metoder skulle kunna ge en bild av de kunskapsprocesser som sätts igång i ett arbetslag i samband med en kompetensutveckling av detta slag. I ett sådant arbete skulle man dessutom kunna utforska om det förhåller sig så att olika typer av ämnen bör arbeta med andraspråksutveckling på samma sätt eller om man bör lägga tyngdpunkten på olika saker. Detta skulle i så fall inbegripa både de teoretiska ämnena, de praktiskt- estetiska ämnena och fritidshemmens aktiviteter.

För att ringa in de faktorer som gynnar framgång med kompetensutvecklingsåtgärder liknande den som beskrivs i denna uppsats kan en jämförande studie mellan olika skolor göras.

En annan intressant infallsvinkel vore att undersöka huruvida andraspråkseleverna når målen i högre grad och/eller får högre betyg i samband med att deras lärare deltagit i kompetensutvecklingen.

Referenser

- Axelsson, Monica, Rosander, Carin och Sellgren, Mariana. (2005). *Stärkta trådar – flerspråkiga barn och elever utvecklar språk, litteracitet och kunskap*. Stockholm: Språkforskningsinstitutet i Rinkeby.
- Axelsson, Monica., Olofsson, Mikael., Philipsson, Anders., Rosander, Carin., Sellgren, Mariana. (2006). *Ämne och språk. Språkliga dimensioner i ämnesundervisningen*. Rapport inom Kompetensfondsprojektet i Stockholm.
- Bell, Judith. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. Studentlitteratur. Lund.
- Brown, James Dean & Rodgers, Theodore S. (2002). *Doing Second Language Research* Oxford: Oxford University Press.
- Cummins, Jim. (2006). Förord i Gibbons, Pauline *Stärk språket - Stärk lärandet. Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag.
- Dahl, Ulrika (2010, januari) Personlig kommunikation.
- Gibbons, Pauline (2006) *Stärk språket - Stärk lärandet. Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag.
- Holmström, Ola, Persson, Anders, Svensson, Birgitta (red). (2008). *Forskning om utbildning och lärande inom lärarutbildningen: Språkutveckling och forskningscirklar - Utvärderingar av insatser i regi av Malmö Stads Resurscentrum för mångfaldens skola*. Forskningsrapport 2008:1. Högskolan i Halmstad
- Johansson, Britt.(2009). I Axelsson, Monica (red) *Många trådar in i ämnet – genrepedagogiskt arbete i Knutbyskolan* Stöd & Stimulans nr 3, Utbildningsförvaltningen, Stockholms Stad: Språkforskningsinstitutet.
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2006) *Examensarbete i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala AB Läromedel och utbildning.
- Liw, Per, & Rundgren, Anette (2007): *Forskare och lärare ser på genrepedagogik En studie av språkets betydelse i ämnesundervisningen* Lärarhögskolan i Stockholm Institutionen för samhälle, kultur och lärande Särskild lärarutbildning, SÄL III:1 Examensarbete, 15 hp

- Lärares yrkesetik.se:
www.laraesyrikesetik.se/web/yrkesetik.nsf/doc/005324D7?opendocument
- Madsén, Torsten. (1994). *Lärares lärande. Från fortbildning till lärande arbetsorganisation*. Lund: Studentlitteratur.
- Myndigheten för skolutveckling. (2008). *Att lyfta den pedagogiska praktiken. Vägledning för processledare*. Stockholm: Liber Distribution.
- Rosander, Carin. (2006 a). Förord i Gibbons, Pauline *Stärk språket - stärk lärandet. Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag.
- Rosander, Carin. (2006 b). I Axelsson, Monica., Olofsson, Mikael., Philipsson, Anders, Rosander, Carin., Sellgren, Mariana: *Ämne och språk. Språkliga dimensioner i ämnesundervisningen*. Rapport inom Kompetensfondsprojektet i Stockholm.
- Sandell Ring, Anniqa. (2008). *Genrepedagogik - En explicit modell för språk- och ämnesundervisning*, D-uppsats/Magisteruppsats, Forskarskolan Pedagogiskt arbete, Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköpings universitet.
- Sellgren, Mariana. (2005). *Ämnesundervisning för flerspråkiga elever – integrering av språk och kunskap*. I Axelsson, Monica., Rosander, Carin., Sellgren, Mariana. ”Stärkta trådar- flerspråkiga barn och elever utvecklar språk, litteracitet och kunskap”. Stockholm: Språkforskningsinstitutet i Rinkeby.
- Sellgren, Mariana (2006). I Axelsson, Monica., Olofsson, Mikael., Philipsson, Anders, Rosander, Carin., Sellgren, Mariana: *Ämne och språk. Språkliga dimensioner i ämnesundervisningen*. Rapport inom Kompetensfondsprojektet i Stockholm.
- Språkforskningsinstitutet i Stockholm:
<http://www.stockholm.se/Fristaende-webbplatser/Fackforvaltningssajter/Utbildningsforvaltningen/Sprakforskningsinstitutet/>

- Skolverkets statistik:
<http://www.skolverket.se/sb/d/1637/a/18>) och <http://www.skolverket.se/sb/d/1638>
- Skolverket. (2008) *Kursplaner och betygskriterier 2000. Grundskolan*. Reviderad version 2008. Stockholm: Fritzes.
- Stukát, Staffan. (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Bilagor

Enkät om studiecirkeln ”Stärk Språket Stärk Lärandet”

Hej!

Jag heter Anna Norlin Persson och arbetar på Grimstaskolan i Vällingby.

Jag skriver just nu en C-uppsats i ämnet svenska som andraspråk. Den kommer att behandla en satsning på kompetensutveckling som gjorts i Stockholms Stad - studiecirkeln ”Stärk Språket Stärk Lärandet”.

Jag vill undersöka vilka spår, om några, denna kompetensutbildning avsatt i verksamheten.

Din skola har under de senaste åren deltagit i studiecirkeln. Jag ber därför dig och dina kollegor att hjälpa till genom att fylla i nedanstående enkät. Den fylls i anonymt. Uppgifterna kommer att behandlas på ett sådant sätt anonymiteten skyddas. Deltagandet är naturligtvis frivilligt.

Om du är intresserad av att få veta mer om uppsatsen kan du vända dig till mig på mailadressen: anna.norlin.persson@stockholm.se eller telefon: 08-50845247
interntelefon Stockholms Stad: 45247

Tack för hjälpen!

Anna Norlin Persson

Lämna den ifyllda enkäten till din cirkelledare eller skicka den med internpost till:

Anna Norlin Persson
Grimstaskolan

Enkätfrågor om studiecirkeln ”Stärk Språket Stärk Lärandet”

1. Hur länge har du arbetat som lärare?

_____ år.

2. Vilka skolår undervisar du i? Skolår _____

3. Har du utbildning i svenska som andraspråk?

Ja

Ange antal poäng (p) eller högskolepoäng (hp): _____

Nej

4. Ungefär hur stor del av de elever du undervisar har ett annat modersmål än svenska?

Ungefär _____ %

5. Anser du att en del av dina elever blir begränsade i sin skolframgång på grund av att de har ett annat modersmål än svenska?

Ja

Om ja, ange ungefär hur stor andel: _____ %

Nej

6. Tycker du att studiecirkeln ”Stärk Språket Stärk Lärandet” har bidragit till att du fått ökade kunskaper om andraspråkselevers behov?

I mycket hög grad

I hög grad

Ja, till viss del

I någon mån

Inte alls

7. Anser du att studiecirkeln ”Stärk Språket Stärk Lärandet” har bidragit till att skolan förändrat sin organisation runt andraspråkselevers undervisning?

I mycket hög grad

I hög grad

Ja, till viss del

I någon mån

Inte alls

Vet ej

8. Har du förändrat ditt sätt att undervisa i samband med studiecirkeIn "Stärk Språket Stärk Lärandet"?

<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
I mycket hög grad	I hög grad	Ja, till viss del	I någon mån	Inte alls

9. Hur ofta använder du dig av arbetsätt ur boken "Stärk Språket Stärk Lärandet"?

<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Dagligen eller aldrig/aldrig nästan dagligen	Varje vecka	2-3 ggr/månad	2-3 ggr/termin	Nästan

10. Hur upplever du att arbetsätten ur boken "Stärk Språket Stärk Lärandet" har fungerat när/om du provat dem i undervisningen?

Arbetsätten har till övervägande del fungerat:

<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Utmärkt	Bra	Ibland bra/ibland mindre bra	Mindre bra	Dåligt
<input type="checkbox"/>	Jag har inte använt något av arbetsätten			

11. Vilka/vilken del av studiecirkeIn tycker du varit mest givande? Markera med ett eller flera kryss:

- Att läsa boken
- Att pröva arbetsätten
- Att diskutera med mina kollegor
- Inget
- Annat: _____

12. Kan du minnas några arbetsätt du använt? Vilka? Kommentera gärna.

13. Upplever du att arbetssätten från studiecirkeln ”Stärk Språket Stärk Lärandet” bidrar till elevernas möjligheter att nå målen i det/de ämnen du undervisar i?

<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
I mycket hög grad	I hög grad	Ja, till viss del	I någon mån	Inte alls

14. Ungefär hur ofta diskuterar du frågor som rör språkutveckling med dina kollegor?

<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Dagligen eller aldrig/aldrig nästan dagligen	Varje vecka	2-3 ggr/månad	2-3 ggr/termin	Nästan

15. Tycker du att det skulle vara önskvärt att diskutera frågor rörande språkutveckling:

<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Oftare än nu	Lika ofta som nu	Mer sällan än nu

16. Här kan du skriva övriga tankar och kommentarer som rör studiecirkeln ”Stärk Språket Stärk Lärandet”:

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Anna Norlin Persson

Intervjuer

Intervju på skola A

När hade ni cirkeln?

Det var 08/09.

Båda terminerna eller bara en?

Vi hade båda terminerna.

Hur många gick handledarutbildningen?

Tre stycken med mig.

När ni skulle organisera cirkeln vad fick ni för tid att göra det?

Vi ingår i en språkutvecklingsgrupp så vi fick arbeta med det lite den tiden. Sen fick vi faktiskt bråka om det. En av oss jobbar på språkforskningsinstitutet och hade det i sin tjänst. Vi hade ett muntligt löfte men det skrivs ju inga avtal i skolan så det glömdes bort. Däremot var vi ganska duktiga på att kämpa för våra kollegor. Dom får två kompdagar. Men vi fick i efterhand och nu har det blivit bättre. Nu har vi en mattekurs och dom handledarna får tid.

Hur ofta träffades ni?

Vi hade sju träffar under läsåret. Vi startade med en studiedag. Och sen hade vi ett kapitel per tillfälle.

Vad gjorde ni på studiedagen?

Dels började vi ju kursen och sen hade vi Britt Johansson, tror jag hon heter, hon jobbar i Knutbyskolan. Hon var här och berättade hur dom hade gjort och hur dom jobbade. Det hade vi på förmiddagen och sen startade vi på eftermiddagen.

Vilka åldrar finns på skolan?

Det är en F till 6 skola.

Vilka deltog? Lärarna?

Lärarna och personalen från förskoleklasserna.

Skolledningen?

Nej, dom tittade väl in nån gång. En var med på studiedagen men dom deltog inte. Jag menar dom har ju inte lektioner, men dom gick väl runt och tittade lite för syns skull vad vi höll på med.

Hur fortsatte studiedagen?

Jag minns inte... Jo jag vet inte om du känner till den här grejen "Kaffe"?

Jo

Den körde vi. Sen började vi med en del övningar och gick igenom dom också läxan.

Och läxan var från studiehandledningen till kapitel ett då?

Ja vi omarbetade alltså studiehandledningen så att den passade oss. Vi tog en del därifrån och tog bort en del. Det är ju rätt mycket övningar iden om jag minns rätt. Jag har gått en distansutbildning för det här året innan. Så att jag har jobbat igenom det där. Och nu kommer jag inte ihåg om den följde helt men där var det ju väldigt mycket övningar. Så vi hade nog mer övningar än det som finns i studiehandledningen men vi gjorde om det lite, vi följde inte den exakt

Men du har också gått handledarutbildningen på språkforskningsinstitutet?

Ja, det har jag men ett helt år innan gick jag en distansutbildning på den här boken. Jag hade ju gjort det här och provat på

Var ni i arbetslagen eller i andra konstellationer?

Nej, vi hade blandat. Men vi höll ihop årskurserna så att lärarna från samma årskurs hölls ihop. För vi tänkte att dom ska kunna samarbeta. Jag hade till exempel hela förskoleklasserna och år 5 och ett arbetslag som heter AL-special med resurspersoner, några därifrån och musiklearen och slöjdläraren. det var rätt stora grupper 12-13 personer, eftersom alla var med utom fritids

Har skolledningen haft några önskemål på hur ni skulle organisera det?

Nej. Nej det lade vi upp själva.

Hur lång tid var varje träff?

Det var cirka en och en halv timme utom första gången. Som då var heldag.

Hur upplever du skolledning roll? Har dom varit pådrivande eller kommer idén från er?

Idén kom från mig. När jag gick den här distansutbildningen så sa jag att den här boken är jättebra, den borde alla läsa. Så vi köpte in den till alla. Vi köpte in den året innan. Så vi började prata om det här och alla läste den. Det var också sån här kvittningsbar tid. Så därför hade alla läst den här boken och alla tyckte den var bra. Nästan alla hade läst den, inte riktigt alla. Och sen när jag hade gått distansutbildningen och handledarutbildningen så var jag med i ledningsgruppen och övertygade dom att vi skulle göra det här. Och sen bestämde vi att vi skulle göra det här.

Men det var ingen uttalad målsättning från skolledningen?

Ja, alltså att vi ska jobba med språkutvecklande arbetssätt det finns med i våran plan, i våran skolplan. Och även kompetensutveckling står med, bland annat.

Hur tyckte du sen att det fungerade i grupperna?

Det mesta fungerade bra. Det är väl kanske så att ibland skulle man önska att några gjort lite mer. Inte komma och säga ”jag gjorde så här bara, jag hann inte” men det är väl alltid så. För att jag märkte att om dom inte gjorde riktigt så missade dom poängen. Men jag tycker det att förskolepersonalen dom var jättebra. Och dom hade precis det året börjat med Bornholmsmodellen och det här passade ju ihop jättebra så dom gjorde en massa bra grejer. Jag tror det var ett jättelyft för dom både det här och det andra tillsammans. Dom började jobba väldigt målmedvetet med språket med barnen.

Fanns det andra grupper som du tyckte utmärkte sig åt det ena eller andra hållet?

Vi hade ju utvärdering efteråt och den var ju väldigt positiv. Du får väl se sen vad dom skriver (*de av författaren utskickade enkäterna, min kommentar*), vad dom tycker nu. Då var i alla fall dom flesta positiva.

Under handledarutbildningen när jag gick den kom det upp att en del tyckte att handledarrollen på sin egen arbetsplats kunde vara lite känslig. Hur upplevde du den rollen?

Lite känsligt är det ju men jag tycker ändå att det gick bra i just det här. Eftersom det är som en studiecirkel mer. På det sättet tycker jag att det gick ganska bra men det är lite känsligt det är det. Ibland tycker jag att det är lättare om man går nån annan stans eller att det kommer nån utifrån.

Har du blivit tillfrågad om råd vid andra tillfällen än under träffarna?

Nej, egentligen inte. Bara om läxan och pappren och så, av dom som har tappat bort det och så. Praktiska saker. En av dom andra handledarna, hon som jobbar på Språkforskningsinstitutet hon var här bara en dag i veckan och då gjorde hon en hel del i klasserna så det är möjligt att han hade mer av den kontakten.

Du säger att dom flesta var positiva men upplevde du att det fanns några som det fanns ett motstånd hos?

Inte direkt motstånd. Vi har ju pratat mycket om språket att man måste ändra saker. Det är ju inte något direkt motstånd men sen som/*nämner en lärare/* som inte riktigt vet ”vad ska jag göra då?” Och alla börjar tala om ”du kan göra så här och så här. det finns ju jättemycket du kan göra”. Och kanske */annan lärare nämns/* också lite grann sådär. Men ibland tyckte dom att ”det här det va nåt jag skulle kunna göra”.

/Författaren och informanten tittar som hastigast igenom boken tillsammans/

Var det något kapitel som blev mer eller mindre uppskattat?

Jag kommer inte riktigt ihåg... jag är inte säker på att vi tog dom i ordning. Jag vet att läskapitlet tog vi i samband med läsveckan, inför den. Och då fick dom extratid så att det skulle vara kopplat till det här men jag vet ju inte riktigt vad dom gjorde sen.

Jag tycker ju att det finns mycket kvar att jobba med. Framförallt genrepedagogiken som ju är i skrivdelen här. Det tror jag inte dom har greppat riktigt faktiskt.

Cirkelmodellen?

Ja vi har ju pratat om den en hel del men jag vet faktiskt inte hur mycket man gör. Jag tror faktiskt inte man gör tillräckligt i alla fall. Jag tror att det måste lägga sig och så får man ta upp det igen. Om det ska bli ett riktigt arbetssätt som, man använder sig av.

Har ni några planer på att göra det? Att ta upp det igen i organiserad form?

Jag vet inte, nej det är inget vi har pratat om ännu i alla fall.

Och det fortsätter inte på ett mer informellt sätt?

Nej, det är ju det att jag vet inte vad folk gör. För nu har vi en studiecirkel matte det här året. Och jag vet inte om det skulle vara bra att ha studiecirkel. Jag tror mer att om man hade tid för det så skulle man gå in och jobba med en årskurs och jobba just med genrer och planera tillsammans med lärarna och kanske genomföra en del lektioner själv där lärarna får sitta vid sidan om och på något vis tillsammans, så att man kan visa på och kanske inte då den berättande genren för det är den man redan jobbar med. Det var en i arbetslaget som berättade att hon jobbade med ”Lilla Författarskolan” och det hon berättade är ju i princip det här, inte riktigt lika explicit, men jag tror inte hon kopplade det till genrepedagogiken. Fast hon jobbade ju jättebra så det spelar ju ingen roll vad man sätter för namn på det. Fast det blir ju hela tiden den berättande genren och så jobbar man inte med dom andra.

Tror du att det skulle underlätta med ett läromedel i genrer?

Det finns nånting såg jag men det är väl mer att man lär sig själv hur man ska göra. Det här är ju väldigt kort om genrer, man behöver veta lite mer. Det här är som första, och jag tror inte att jag när jag läste den första gången att jag riktigt fatta. Sen när man läst den flera gånger så.

Du säger att du inte riktigt vet vad folk gör och inte gör. Men vad tror du om du skulle gissa? Har det avsatt några spår?

Jo, det tror jag och alla var ju väldigt positiva till boken innan. Det var en som sa att den där ska man ha vid nattygsbordet så man kan slå upp och titta. I höstas hade vi gjort upp ett schema och sa att ta nu det här när ni ska planera. Det var en modifierad version av det som finns här */Schemat innehåller vad som är viktigt att tänka på före, under och efter undervisningen, min anm/* Så att dom kunde se vad som är viktigt och pricka av det. Men sen om dom gjorde det, det vet jag inte. Men då har vi ju ändå serverat saker.

Vet du nånting om i vilka ämnen dom provade att använda arbetssätten? Eller gjorde dom det ämnesintegrerat?

Det var nog lite olika. Meningen är ju att man ska göra det i allt. Förskolelärarna jobbar ju på ett annat sätt. Dom jobbar ju med tema redan. Ut i skogen eller vad dom nu gör för nånting. Bland annat var det det. Det var nog lite spritt.

Arbetar du själv med arbetsätten ur boken?

Jag har gjort det. Nu arbetar jag ju bara halvtid och jag har små barn och väldigt mycket nybörjare. Fast stöttning och sånt har jag ju alltid med hela tiden. Det har blivit mindre just nu det här året. Jag gjorde mycket mer förut. Jag gjorde mycket mer när jag jobbade med den här distansutbildningen och då hade jag mellanstadieelever. Och sen är det ju ...dom behöver ju kunna några ord innan man kan göra det tycker jag. I alla fall mer tydligt. Jag försöker i små steg men jag tänker som cirkelmodellen, om dom inte förstår nån svenska så funkar det ju inte. Även dom enkla texterna är alldeles för svåra i början. Så det är ju mycket med stöttning man jobbar med och att vi kanske skriver texter tillsammans, sånt gör man ju. Och försöker visa att först skriver man det här och sen skriver man det

På det hela taget, vad tycker du om det här som en kompetensutvecklingsmodell för att få ut språkutvecklande arbetssätt?

Jag tror det är bra, jag tror, nån annan stans menar jag, så kommer det nya, men det har det gjort hos oss också. Det är klart det är väl många som tycker att det tar tid men vi har en sån organisation att tisdagar är det fast konferenser och då har vi antingen AL eller APT eller pedagogiska möten och det är dom pedagogiska mötena som vi haft till det här. Och i år är det matte. Så då har det inte kommit till extra saker, dom har inte lagt det på torsdagar då olika typer av kurser kan ligga. Det var bra för då var alla där. Och ingen kan säga att jag måste göra någonting annat. Man måste liksom tvinga folk till saker lite grann också. Nej men lite så...

Intervju på skola B

När hade ni studiecirkeln?

Under föregående läsår – alltså 2008/2009

Deltog alla på skolan, både lärare och fritidspedagoger?

Vi började med studiecirkel för lärare, så började det.

Berätta hur ni organiserade studiecirkeln (Stärk Språket Stärk Lärandet)? Hur mycket tid fick ni till förfogande ni?

Menar du tid till förarbete eller tid till träffarna?

Egentligen både och...

/Informanten tänker och hummar lite/

Börja med att berätta om träffarna. Hur mycket tid hade ni där?

Då hade vi, vi hade ju sju tillfällen, det är ju upplagt på och vi hade väl en och en halv två timmar. Ja det hade vi.

Och då löpte de här sju gångerna över hela läsåret?

Ja, det gjorde de.

En del skolor har ju lagt upp det på en termin. Men ni tänkte inte så?

Nej, de skulle ju hinna göra sina uppgifter – nej det ansåg vi inte vara bra att göra på en termin. De fick ju läxa att göra uppgifter och så. Så det var nog bra, tror jag.

Var skolledningen också med?

Och diskuterade? Inte i cirkelarna då var det först lärarna och sent fritidspedagogerna.

Var ni arbetslagen eller var ni i andra konstellationer?

Vi var i helt andra konstellationer. Vi var i tre grupper. Nu pratar jag bara om lärarna. Jag handhade en grupp och så var det två andra lärare från vår högstadieskola som kom ner och

hade de andra två. Och då blandade vi låg och mellan och praktiskt estetiska. Vi blandade så att vi hade olika kategorier i varje cirkel.

Har ni fått organisera ungefär som ni har velat, eller har ni blivit styrda mycket?

Nej det har ju varit vi som har gått handledarutbildningen som har organiserat. Sent har vi ju diskuterat med skolledningen och fått medhåll. De har tyckt att det har varit bra.

Ni valde alltså att gå ifrån arbetslagen för att det skulle bli en spännvidd en blandning?

Ja, för att det skulle ge mer tyckte vi. Hur gör du? Hur jobbar du med de lägre och så där? Ja det var så vi tänkte.

Under handledarutbildningen diskuterades handledarrollen. Hur ser du på din handledarroll? Hur har den fungerat? Har du varit samtalsledare? Handledare? Cirkelledare? Expert? Organisatör?

Ja, det är klart att jag har varit cirkelledare. Både praktiskt att jag fick se till att alla fick säga något, att alla kom med. Och när det var lite trögt kunde man komma med något litet tips eller råd... Men man ledde ju. Absolut. Fast vissa grupper --- vi tre vi diskuterade ju alltid hur det hade gått i de olika grupperna. I en del grupper var det ju trögre och ledaren fick gå in mer. Andra kanske flöt på väldigt bra så det var väldigt olika.

Tycker du att du blev bra bemött av kollegorna i den rollen?

Ja Ja, det blev jag. Inga problem.

Av skolledningen också?

Ja absolut.

Hur har gensvaret i cirkeln varit? Om du vill berätta lite om det?

Jag uppfattar det så att alla lärare utan undantag tycker att det har varit bra. Och de har fått tips. De flesta hade läst till varje gång – inte alla. Så jag tror att alla lärare har fått någonting. En del lärare har fått mer. Beroende på om du har gjort övningarna, om du har diskuterat med dig själv, om du har tittat och haft utvärdering än om du inte har gjort det. Så är det. Men jag är bergsäker på att alla har fått något.

Så är det din uppfattning att de som inte är så positiva är de som inte läst eller provat övningarna?

Jag tror ingen är negativ. Ingen är negativ mot boken och upplägget. Men däremot är det olika hur mycket de har jobbat med den.---- Det är ju som nu hade jag – vi har ju inte lämnat den (*den=boken min ann*) Vi hade ju de här cirkelarna förra året och så har ju ledningen och jag diskuterat om att vi måste återkomma så att den inte glöms bort. Så att förra terminen hade vi, då fick de välja mellan tre övningar som skulle göras inom en viss tid. Och så får man berätta också återknyter man hur det har gått och så där. Och det var väl med blandat resultat. En del hade gjort två övningar en del hade inte hunnit med någon, så det var lite... Men däremot så har vi gjort nu, till i fredags skulle alla ha gjort övningen ”Hemgrupper och expertgrupper” och då fick de inte välja. Så då inledde jag och så tog vi upp det igen för några månader sent. Och det har varit jättebra. Jättebra. Verkligen, så nu ska vi diskutera det imorgon, de olika grupperna. Jag tror alla klasser har gjort någonting. Och alla är jättest positiva. Men det här är ju så lustigt för det här har de alltså varit tvungna att göra, den här övningen. Innan när vi hade studiecirkeln var det säkert någon som provade den. Men nu så jaa... Väldigt många säger att de kommer att fortsätta att ha den i sitt arbete. Ta den lite då och då när de ser att den passar in i planeringen vad de ska göra.

När de fick välja själva innan, vad valde de då?

Ja, dictoglossövningar valde ju någon, vi hade tre lyssnaövningar men jag kommer inte ihåg mer än att några gjorde dictogloss. Den här gången har vi ur ”Tala”.

Kommer det här att fortsätta?

Vi kommer inte att släppa det här. Det blir säkert inget mer denna termin men nästa så kanske det blir någon annan eller att vi gör på något annat sätt. Men vi kommer alltid att försöka ha det, det tycker ledningen är jätteviktigt att vi håller igång det här.

Diskuterar ni i samma grupper då?

Nej nu har vi inte alls de grupperna. Utan nu diskuterar vi allihopa i lärarmötena. Vi kör inte grupper nu.

Var det något under cirkeln som du kände inte blev så uppskattat? Du får gärna bläddra i boken.

Det alla lärare och även fritidspersonalen tagit upp är tiden. Tiden att planera, kanske inte att genomföra, men tiden att planera de här övningarna och att läsa boken. Så det har de tyckt en del att de haft lite dåligt samvete för att de inte hunnit det de ska. Sen var det svårt att diskutera om en eller två inte hade läst boken och det hände lite då och då.

Tyckte de att arbetet tog tid från det vanliga arbetet i klassrummet, att det tar tid från annat?

Nä, jag uppfattar det så att – ja det är klart första gången man gör det tar det ju mer tid innan man är van men sen ska du ju i princip kunna ha det i den normala undervisningen, du ska ju lägga in de här övningarna, det ska ju vara en del av din normala undervisningsmetod. De kan ha tyckt: Nej jag hann inte göra den. Men det beror ju på att de tyckte att de inte hade den tiden

Har det funnits diskussioner om att arbetssättet tar tid från moment som måste hinnas med enligt kursplanen?

Menar du att det där tar tid från det man annars ska göra?

Ja

Ja det är väl lite så de säger men då säger vi att det här ska man ju använda i kursplanen, det är ingenting som är utanför

Är det något avsnitt som du vet att folk tänder till lite extra på? Du får gärna bläddra i boken.

/Bläddrar/ Jag tycker många tyckte kapitlet *Lyssna*, jag tror många fick upp ögonen för att det är otroligt viktigt. Och det är samma sak med fritids det är den aspekten där de kan göra väldigt mycket och lika så *Tal* då. Jag uppfattar att de flesta överhuvudtaget tyckte att det var mycket intressant

Cirkelmodellen – hur har responsen varit på den? Är det många som nappat?

De tycker att det är intressant att man läser man gör övningar och man diskuterar – Men jag kan inte säga något annat som var speciellt . Det här med genrebaserat skrivande var ju också intressant men det var nog mest de i trean fyran femman

Var det stor skillnad på vad lärarna och fritidspedagogerna tog till sig?

Ja det är det. Det är ju så att lärarna har ju en mer, har ju ett annat krav på sig än fritidspedagogerna, de lär ju också ut, men lärarna har ett annat krav på sig.

Gick det hem bättre hos lärarna tycker du? Eller tog de till sig olika saker?

De tog till sig olika saker. Jag måste säga att både fritidspersonalen och de som har förskoleklassen är jättestresserade. Fast vissa av de här övningarna är ju svåra att göra – man har inte något klassrum, det är på fritidstid, barnen anser att det inte får vara några lektioner, utan då får man ju göra såna övningar som är roliga men ändå lärorika

Som övningar med informationsklyftor?

Ja det krävs lite mer av fritidspersonalen att göra det här men de tycker att det är intressant och de vill fortsätta. Jag har haft ett möte med dem den här terminen men hinner nog inget mer, det är inte inplanerat något mer. Jag ska göra en bok med lyssnarövningar ett litet häfte vill de ha med mer övningar så de kan fortsätta.

Jag förstår att ni har fortsatt diskutera de här frågorna. Hur ofta då?

Nu är det en gång per termin. En gång i höstas och en gång nu. Fast vi sitter inte i samma grupper utan vi tar på det på lärarmötena. Sen vore det ju intressant att veta om de diskuterar det här i arbetslagen. det vete sjutton om jag tror att de gör.

Kommer de och frågar dig om tips?

Ja det händer de att de gör. Inte så mycket men det kan hända att någon kommer och säger "Du jag provade den där övningen, fasiken vad den var bra". Det händer inte så ofta men det händer.

Har ni diskuterat något annat än arbetssätten på mötena? Till exempel organisation och bemötande?

Nej det är arbetssätten som kommit upp det andra har vi inte diskuterat. Fast utifrån den här boken har vi ju diskuterat mycket de svårigheter som andraspråkeleverna möter. Det är ju tyngdpunkten. Och sent diskuterar vi ju hur övningarna gick. om alla förstod och om någon hade svårt och vad det kan bero på. Om det var så du menade? Hur man kan underlätta så att alla varit med?

Mmmm. Tycker du att det varit en lyckad kompetensutvecklingsinsatsning?

Absolut. Absolut.

Var det mycket som var ny kunskap för deltagarna?

Ja det var i princip bara de som läst svenska som andraspråk som hade med sig något i bagaget. För de flesta var det mycket nytt.

Vad tror du kommer att finnas kvar om några år?

Jag tror att några av de här övningarna kommer att sätta sig. Det tror jag och att det kommer att finnas kvar här. Absolut. Men jag tror att faran är om vi inte hade fortsatt och tvingat folk att göra övningarna så hade många satt den i bokhyllan. Jag tror att det här är något man måste påminna om finns. Under några år. Sent kanske det är så att det finns hos väldigt många så att man arbetar med det utan att behöva bli påmind.

Jag har också några frågor till dig i din egenskap som lärare i förberedelseklassen och i svenska som andraspråksundervisningen. Undervisar du i alla klasser?

Ja från förskoleklassen till år 5.

Har du några arbetssätt som du tycker är extra viktiga? (Boken går igenom kort)

Ja stöttning. Jag inbillar mig att jag gör det väldigt mycket. Det är man nästan tvungen till när man arbetar i en förberedelseklass. Man ger dem tid att formulera sig och så ger man dem ett ord också kommer det lite mer. Och så det här med tiden, att de får tid på sig eleverna, att man inte, läraren inte ger för mycket. De måste få tid att tänka. Likaså när andra elever försöker komma in och hjälpa till så måste man stoppa. De måste få tid att tänka.

Jobbar du något med interaktion?

Inte så mycket i grupp men i par och i olika spel. Däremot har jag gjort det ute i klass.

Har det fungerat bra?

Ja, så där. Jag provade det i en tvåa och de var helt ovana vid att sitta och jobba i grupp. Det uppskattades väldigt. Jag hade fyra, tre grupper fungerade bra, en fungerade inte alls.

Vad arbetade ni med?

Jag arbetade med vårblommor. Så att då fick de lära sig om sina blommor i expertgrupperna och så fick var och en presentera dem i sina hemgrupper sen.

När tror du man kan börja med att undervisa om genrer?

Jag tror man ska börja så tidigt som möjligt. Det är ju med i målen för år tre att kunna skriva en faktatext.

Intervju med skola C

/Telefonintervju. Intervjun stördes av att högtalartelefonerna inte fungerade perfekt, vilket kan ha påverkat hur informanten uppfattat frågorna /

När hade ni cirkeln?

Vi avslutade den nu i vår och började i höstas tror jag . En gång i månaden sju gånger

Hur organiserade ni?

I arbetslagen

Vilka årskurser deltog?

På skolan menar du? Det var alla.

Och vilka år är det, F till 9?

Ja just det F till 9.

När ni skulle organisera cirkelarna var det då skolledningen eller ni som bestämde hur det skulle vara?

Vi hade hjälp från institutet...Språkforskningsinstitutet ... hnn kom ut /namn på personal från Språkforskningsinstitutet/ och hon kom ut senare också, hon drog igång oss lite grann och vi fick hjälp med hur vi skulle lägga upp det och så var vi handledare på utbildning också så att vi själva förstod vad det gick ut på

Ni gick handledarutbildningen?

Exakt och så kom /namn på personal från Språkforskningsinstitutet/ ut till oss på skolan också och träffade oss

Hur lång tid var cirkelträffarna?

Vi började tio över tre och höll på till sexton och trettio. Cirka en gång i månaden.

Handledarrollen – tycker du att du var med på lika villkor som kollegorna eller fick du mer som en expertroll eller liknande?

Ja i min klass kan jag ju inte riktigt göra dom här övningarna eftersom det är en förberedelseklass då, och alla skulle ju göra övningarna som ingår i det här och då kunde det ju vara bra att alla /ohörbart/ men alla bidrog ju

Hur tycker du det var i gruppen? Hur var gensvaret?

Hur menar du?

Tyckte dom att det var, kände dom att dom ville vara där eller att de var dit tvingade eller...

Jasså menar du så... det jag kan känna det var att det var så mycket annat som drog i dom. ibland hade dom inte gjort sin läxa men dom har så... dom är så kluvna med flera olika saker samtidigt... dom har ju. Så det blev: Oj, det har vi inte hunnit med! så var det

Men rent generellt hur tycker du innehållet togs emot?

Positivt , det tycker jag

Vad tror du det beror på?

Att det var positivt? För att det är viktigt att man har lite verktyg när man ska möta dom här barna så mycket av det här gör man nog ändå även om man inte kallar det för genre så att säga. Man känner igen sig i dom här delarna ändå liksom. Så då fick dom ju extraförstärkning. Dom var inte negativa men när dom skulle göra läxorna kända man att Oj! det har vi inte hunnit med ... och det förstod jag det är ju så många andra grupper de springer i.

Var det någonting som de uppskattade särskilt mycket?

Av kursen, är det så du menar eller?

Ja, det fanns ju många typer av övningar, lyssnarövningar, dictogloss, cirkelmodellen...

Ja, dictogloss var väldigt populär och det är flera som har kört den tidigare men sådana saker, jättebra.

Hemgrupp och expertgrupp kanske?

I viss mån har de jobbat med det tidigare men det var ju dom som inte hann göra den grejen. Det är ju lite klivet där. Vissa hann göra den grejen och vissa inte.

Cirkeln är ju avslutad nu, tycker du att man har fortsatt att diskutera frågor som rör andraspråksutveckling?

Eftersom jag jobbar halvtid nu ser jag inte dom i arbetslaget längre. Så jag har lite svårt att svara på det. Däremot så vet jag att vi har kusligt mycket andra projekt som pågår. Som konkurrerar med det här. Men jag har ju pratat med dem för jag visste att du var på gång och frågat om det är OK att du kommer in */tydligt har informanten fått felaktig information från sin skolläda om att jag skulle göra klassrumsbesök, vilket aldrig varit min avsikt/* Och då har de sagt: Nej! Vi håller inte på med genre. Så dom jobbar inte på det sättet. utom i vissa moment så att säga

Vad tror du behövs för att man ska fortsätta jobba på det här sättet?

Nu ska vi ta in en kvinna från Knutbyskolan som jobbar genre lite mer konkret hon ska ha en föreläsning i början av hösten i augusti. Då kommer hon och pratar och då kanske det blir lite mera inspirerat. Och lite mer konkret, så här gör vi

Så menar du att folk fick lite panik när de fick frågan om besök?

Ja det är ju det att de känner att de inte jobbar efter den här modellen. I min förberedelsegrupp har vi mer läsinläring. Vi håller på att lära dem ett nytt skrivsystem och så... Så det blir svårt. Vi kan ta muntliga saker ibland men det är svårt när man bara jobbar halvtid.

/Vad pluggar du? Kort samtal om informantens och mina studier./

Med tanke på att kollegorna inte jobbar med arbetssätten ur boken, hur pass lyckad tycker du den här kompetensutvecklingsatsningen är?

Ja, jag tror väl att det tar lite tid. Nu har de fått ett hum om det. Man måste börja någonstans. Och nu när kvinnan från Knutby kommer så känner dom igen sig och... Det är väldigt svåra frågor du kommer med. Jag kan inte riktigt bedöma det, men jag tror det kommer att bli så och att det kommer att vara bra att se en som jobbar på det viset. Inte bara läsa om det.

Så du ser den här cirkeln som något som har skapat förförståelse för att arbeta mer genreinriktat?

Ja, det tror jag.

Kan du berätta lite allmänt hur du tycker att det var att arbeta i cirkeln? Fungerade det fast inte alla hade gjort det de skulle?

Ja somliga hann ju inte göra sin läxa men somliga hade gjort det. Vad skulle jag göra åt det ... det måste ju ändå vara frivilligt. De fick ju sitta med och lyssna och delta på det sättet. Men jag sa att det är jätte viktigt för er själva att ni gör dom här grejerna, gör det senare om ni inte har hunnit nu.

En del har framfört att boken inte är så lättillgänglig om man inte har läst sva innan. Vad säger du om det?

Ja, det håller jag med om och det är jätteviktigt att alla har lite av det ämnet. Det har jag framfört. I min grupp är jag den enda som har sva de andra har svenska. Så där tror jag problemet ligger man måste öka kompetensen i gruppen. Och det har jag framfört till ledningen. Nu när det är läraryft och allting.

Om du skulle vilja sammanfatta vad du i din handledarroll tycker om det här som en kompetensutvecklingsform?

Ja, det är en lättsam form. Man kan sitta och småprata. Däremot är det väl meningen att det ska vara obligatoriskt att göra alla delar och då känner jag att jag inte kan sitta är som kollega och säga till. Man går inte på på samma sätt. Men däremot blir det ett samtal när man gör så här. Det blir avslappnat och det är ett plus tycker jag. Men sen tycker jag fortfarande att fler ska ha sva i sin utbildning. Då har man en annan grund att stå på. Jag har själv märkt efter att jag har utbildat mig att man får som andra glasögon.

Intervju på skola D

Telefonintervju

Hur gjorde ni när ni organiserade upp cirklarna?

Då har vi använt oss av de arbetslag som finns på skolan. Eller arbetsenheter... vi kallar det för arbetslag men det ser lite olika ut om man jobbar runt samma elever, så att mer kanske arbetsenheter.

Hur mycket tid får ni?

Vid varje sånt här träfftillfälle har vi en och en halv timme på oss.

Har ni tänkt att det ska vara precis sju träffar eller?

Vi började ju nu efter jul så vi har lagt in fyra träffar den här vårterminen plus två föreläsningar med anknytning till ämnet och sen så kommer vi att fortsätta i höst. Själva träffarna är ju upplagda kring sju tillfällen.

Vad är det för föreläsningar ni har planerat in?

En med Veli Toumela och en med Ulrika Dahl. Kring andraspråkselever och hur man kan tänka och så där. Och det var vår skolledning som bokade in dem och tyckte att det passade bra ihop då.

I övrigt när det gäller organisationen, har skolledningen haft många synpunkter eller har ni fått organisera fritt?

Vi har väl organiserat ganska själva. Nu måste jag tänka efter... nej, de fick ju veta hur många tillfällen det skulle vara och ungefär hur mycket tid som behövdes till det och sen är det ju de som lagt ut vilka datum det blir.

Hur har det fungerat i cirklarna?

Nu har vi bara träffats två gånger. Och vi är ju fyra olika grupper och jag kan ju bara uttala mig om min egen grupp. Men jag tycket att det har varit positivt. Det har blivit diskussioner och så. Men det är klart att det är olika från person till person hur engagerad man är.

Hur har du fått fungera? Har du fått styra mycket? Eller har du varit med på samma villkor eller?

Vi har nog sagt både jag och min kollega – vi är ju två stycken handledare härifrån och två har vi lånat in från en annan skolan – när vi gick handledar utbildning förra våren,... jag är sva utbildad i botten men jag har inte undervisat i det på år och dag så vi sa ganska tydligt att vi inte

skulle vara några såna här expert handledare utan vi är cirkelledare liksom. På lika villkor. Vi ligger ju steget före med att ha läst boken och planerat vad vi ska göra men med att prova i våra grupper är vi som dom andra deltagarna.

Har det tagits emot väl eller har det funnits andra önskemål?

Nej men som sagt har vi bara träffats två gånger. Nej det tycker jag inte att jag hört något om.

Och vilket gehör har ni fått från skolledningen i er handledarroll?

Ja, det har varit bra. Det var ju skolledningen som drog igång att vi skulle gå på handledarutbildningen.

Jag förstår på dig att de flesta verkar vara positiva till cirkeln? Hur tror du det kommer sig?

Det är väl att vi känner att antalet invandrarelever ökar. Och sen ser vi ju också hos våra infödda elever att det finns brister i förståelse och språk och så här. Så det finns ju ett stort behov.

Har ni fått några negativa reaktioner? Eller?

Inte så tydligt.. nån liten kommentar .. en lärare har bara varit med en av gångerna så det har jag inte grepp om än , en /specifik lärare/ som kanske var lite mer negativ, men vi har ju bara träffats en gång så jag törs inte riktigt säga vad det står för.

Har ni gjort första och andra kapitlet nu?

Nej, vi har träffat... eftersom vi inte hade handledare så att det räckte så har vi två lärare från en annan skola som kommer till oss och de har ju redan gjort det här på sin skola och de tyckte det var jättebra... vi började med första kapitlet och sen tyckte de det var jättebra att fortsätta med sjätte kapitlet . Och nu kan inte jag svara på rak arm varför de tyckte det. För det handlar ju om det här med att lyssna aktivt och så. Så det är det vi har haft dem två. Allmänna introduktionen och kapitel sex och sedan ska vi ta dem i ordning.

Är det någon som har hunnit prova någon övning?

Ja, till nästa gång ska vi pröva en sån här dictogloss, så det är väl den enda övningen vi har gjort för den förra läxan var mer att välja ut två elever och kartlägga kring språkdomäner. De har man också gjort ... det kan man väl räkna som en uppgift. Men det är ju inte en sån språkutvecklande uppgift att göra i gruppen.

Du har inte hört någonting redan nu om vad folk tyckte om att prova på?

Neeeej... men jo det är flera som har sagt: Ta en kort text, ta en kort text. Det har jag provat själv också och tyck det att jag tog en kort text på bara på fem sex meningar kanske. Och man ser hur svårt det är och även i gruppen, vi provade ju med oss själva , så det är ju jättesvårt liksom

Ni diskuterar ju förstås språkutveckling på cirkelträffarna men upplever du att ni gör det vid andra tillfällen också?

Ja men det gör man ju. Men man har inte så mycket tid till diskussioner om olika saker kan jag tycka. Det finns för lite tid i skolans värld. På det viset är det jättebra med den här cirkeln, man kan fokusera på en sak och då är det inga andra punkter som ska in. Då är det ju det det handlar om. Och att det kanske sprids som ringar på vattnet.

Det är kanske för tidigt men om du skulle tippa tror du att det här blir en lyckad kompetensutvecklingsatsning?

Jo det tror nog jag. Men då gäller det då att ledning och vi som har kört att man inte släpper och tar tag i nåt annat. Det finns ju så många bitar i skolan som man behöver jobba med. Och då är det lätt att man tappar bra saker på vägen. Men det här har bra förutsättning för det pågår under lång tid ändå. För det blir ju nästan ett helt läsår. Och man håller det levande genom att man får en uppgift till nästa gång. Det blir en tråd hela tiden från gång till gång.

Har du några tankar om hur man skulle kunna hålla det levande sen efteråt?

Ja vi ska försöka organisera om arbetslagen så att de blir mer just arbetslag och den vägen skulle vi kunna hålla det vid liv. Att man har det som en punkt då. Är det någon som har gjort någonting i sin grupp eller klass? Och märker man att nej nu var det länge sen som nån gjorde någonting ja då får vi ta fram boken igen kanske. Och så bestämmer man gemensamt kanske at man gör nån uppgift.

Tänker du att det skulle vara som en stående punkt på dagordningen?

Ja.

Vad har folk tyckt om att läsa boken? Har du fått några reaktioner på den?

Nej, jag vet att det var diskussioner om hur det skulle kompenseras. Men det var mer ramarna runt om.

Och nu arbetar ni med kapitel sex? Har någon provat något annat än dictogloss?

Nej, för det blir först till nästa gång. Jag kan väl spontant säga att dt var lite mycket övningar för yngre barn. Få se om vi kan klura ut något sätt att göra om dem.

Vilka årskurser har ni på skolan?

Vi har fyra till nio. Arbetslagen är blandade mellan skolåren.

Vad undervisar du i?

Jag undervisar barn som har särskilda behov i svenska och engelska. Jag har provat en lyssna övning och det är fascinerande... hur mycket lyssnar man egentligen.. så det kapitlet tror jag nog att jag ska fördjupa mig i . Och prova fler saker just.

Intervju på skola E*Telefonintervju*

/Cirkeln pågår under LÅ 09/10. Skolan har nu träffats under hela höstterminen och cirkeln fortsätter. Just nu arbetar de med kapitel 6. Skolan kommer att ha träffar vid sammanlagt 9 – 10 tillfällen. Det hela inleddes med en studiedag med personal från språkforskningsinstitutet. I övrigt har boken gått igenom kapitel för kapitel. Något kapitel (ex kpt 6) har man ägnat två träffar åt. Träffarna har i stort sett varit i arbetslagen F-3, 4-6 och 7-9. De har varit stor skillnad i antalet personer i varje grupp. Tre olika grupper. I vissa grupper många praktiskt-estetiska och spec. lärare.

Tycker du att skolledningen har styrt över hur cirkelarna organiserades?

Ja, jag upplever nog att vi har fått göra som vi vill.

Vad tycker du om hur cirkelarna organiserats?

Min grupp har varit lite väl stor ca 15 personer. Det är fyra praktiskt-estetiska lärare med och jag är nog inne på och det har jag varit från början, att de nog behöver en annan vinkling på innehållet.

Hur ser du på din handledarroll? Har du fått vara samtalsledare, har du fått organisera och styra upp mycket? Hur har det varit?

Ja, nu måste jag säga att det fungerar väldigt bra. Till en början fanns det ett annat behov liksom i gruppen. Mer av föreläsningsskäraktär. Och det gjorde mig också lite ... konfunderad. Jag tänker också att på något sätt måste man låta saker ta tid. Nu har vi blivit mycket mer varma i kläderna och provat på och debatterat på ett annat sätt och så

Tycker du att cirkeln haft skolledningens stöd? Ni har bytt skolledare under resans gång?

Ja, det var ju ett tydligare stöd förut men det finns ju fortfarande. Det beror på vilken skolledare man pratar om, de har kanske lite olika inställning till hur viktigt det är. Jag hade tyckt att det hade varit jättebra om skolledningen var med i de här cirklarna. Det tror jag att det hade varit. Att de hade varit med i varsin cirkel helt enkelt.

Även fast de inte undervisar?

Ja. En av dem har ju stor erfarenhet. Jag vet en annan skola där de gör så... inte i alla grupper men i någon var det en skolledare med och jag tycker att det är väldigt bra liksom. Jag tror att vissa saker som cirkelledare, herregud vi är ju inte deras chefer om man tänker att vissa, inte alla så många, men att vissa inte gör övningar eller inte är fullt så aktiva, det tror jag hade blivit på ett helt annat sätt.

Du nämner några saker, blandat positivt och negativt, om handledarrollen; att gruppens förväntningar kanske var på en föreläsare men nu har de börjat förstå sättet att jobba. Är det något mer som du vill lyfta fram som antingen positivt eller negativt vad det gäller just genväret?

Jag tycker ju ändå vad gäller det positiva att det är saker på gång. det här med genrep pedagogik, till exempel. Fast ibland kan det där bli lite väl som ett schema liksom, men jag känner att det har hänt mycket och vissa lärare har reflekterat över vilken effekt det här ger över tid, så jag tror allt att det har påverkat positivt, det tror jag verkligen. Framförallt för vissa då. Men någonstans kan jag ändå tycka att det blir väldigt speciellt när det inte är frivilligt.

Du sa att de provat på genrep pedagogiken – är det framförallt cirkelmodellen som de använder sig av då?

Nej, jag tror att det är mest att de lyfter fram de olika genrerna fast det är klart vi har ju diskuterat den. Vi bjöd in en kollega som visade en PP om cirkelmodellen och annars är jag rädd att den inte gått fram riktigt... Det blir så väldigt ytligt om man bara pratar om det. Jag känner att folk inte läser riktigt, så var det då, nu tycker jag att det har blivit bättre.

Finns det andra arbetssätt som de har provat och verkar entusiastiska inför? Eller tvärtom inte gillat?

Dom är entusiastiska för allting. Bildserier till exempel. Det tycket de är jättebra. Allihopa tycker det. Många jobbar med det. Sen tycker jag att allt de provar nästan verkar gå jättebra. Några har gjort som ett "sitting down drama" om elevernas böcker, de fick ställa frågor till varandra, alla hade olika böcker och det hade gått jättebra och så är det för de flesta men vissa deltagare ställer jättemycket frågor om hur man ska göra och jag hjälper ju gärna till men det är ju inte meningen att jag ska planera någon annans lektioner. Det är väl dilemmat av att de inte har valt det här själva. Det är en invändning mot den här formen som man kan diskutera mer om. Det kan jag vända mig lite mot att det blir så, för de är ju vuxna människor. Men samtidigt känner jag att det har varit bra för alla.

Upplever du att diskussionerna om olika arbetssätt fortsätter utanför själva cirkelträffarna på ett mer informellt sätt?

Det är lite svårt att bedöma men jag tänker att det gör det.

Bollar de med dig eller med varandra?

Lite med mig och särskilt om jag frågar kan de berätta vad de ska prova. Och lite återkoppling. Ja, det tycker jag nog att de pratar om det. I alla fall klasslärarna, det tycker jag nog. Även om jag märker att praktiskt-estetiska försöker de också.

Tror du att det kommer finnas kvar spår av det här i framtiden, om några år?

Jag tänker att det är det här med genrepdagogen och cirkelmodellen ändå har kommit in. Och överhuvudtaget det här att man inte bara står och föreläser eller går igenom. Det tror jag har slagit rot. Och att det finns så mycket exempel i boken det har vi pratat så mycket om och jag tänker att det kommer de att gå tillbaka till.

Du tror att både förhållningssättet och de praktiska övningarna kommer att finnas kvar?’

Ja, det tänker jag att det har slagit rot.

Använder du själv mycket från Gibbons i din förberedelseklass?

Ja, det tycker jag att jag gör. Jag tycker att jag har jobbat åt det hållet. Jag tycker att det blir en väldigt hjälp... det är inte alltid jag behöver ta övningarna som står precis där... det gör jag ju också förstås men att jag kommer på egna saker lättare... utifrån Gibbons... det blir som en påminnelse hela tiden. Men också att jag kan tänka: det här var väldigt långt ifrån. /Skratt/ Man måste ju kunna se att vissa saker man gör inte funkar riktigt, inte är så bra.

Använder du boken som en slags analysmodell?

Ja, nästan så. Den här kunskapssynen. Den tycker jag ju att jag har haft tidigare också men nu blir det så tydligt för en när man jobbar så här aktivt.

Är det något särskilt som du vill lyfta fram ur boken som är särskilt viktigt, särskilt bra för dig och dina elever?

Jag måst ändå lyfta fram... Dey här ”Lyssna kapitlet” tycker jag är fantastiskt. Och det kanske är för att lyssna lätt kommer långt bak och glöms bort. Jag tycker det var väldigt bra. Att lyfta fram det på det sättet. Jag har gjort en hel del av övningarna men med nybörjare är det lite speciellt när de kan för lite.

Tror du att cirkeln och arbetssätten, om de fortsätter, kommer att påverka i vilken grad eleverna når målen?

O ja! Om det blir som jag tror och hoppas att lärarna anammar det här då kommer det att påverka. Ja. Ja. Det gör det alla gånger.

Vad skulle man kunna göra från skolans sida för att underlätta att fortsätta att arbeta med det här?

Först och främst tycker jag att det ska finnas sva-lärare i alla arbetslag. Att det ska finnas ordentligt med sva- tid. Och utbildning så att alla klasslärare har lite mer gediget, 5p sva eller något sånt. Jag har en kollega i en annan skola där de har en cirkel i språkutvecklande arbetssätt och där måste alla redovisa vad de gjort. Det tror jag kan vara bra att man måste och att det är skolledningen som säger att man måste för jag tycker att vi handledare här har hamnat lite i att det blir jobbigt att behöva säga till...

Bilaga 3

SKOLA A Informant	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1 År i yrket:	11	10	20	16	9	17	25	27	15	
2 Skolår:	4-6	6	1-6	3-6	F	F	3-6	F-6	F-6	
3 Utbildning sva:	N	N	40p	N	J	-	N	5	N	
4 Andel L2:	80	95	100	75	90	90	70	80	80	
5 Är L2 hinder för skol framg?	10	50	100	70	10	10	N	40	J	-
6 Bidrar SSSL till att öka dina kskr?	3	5	3	5	3	3	3	5	2	
7 Har SSSL bidr till org. förändr?	1	5	1	2	2	2	2	3	2	
8 Har du förändr. din undervisn?	2	4	2	3	3	3	2	3	2	
9 Hur ofta anv. du arb. sätten?	2	3	5	4	3	3	2	3	2	
10 Hur bra fungerar arb.sätten?	4	5	4	4	3	3	3	4	2	
11 Vilka delar mest givande? Boken:	1	1	-	1	1	1	-	-	-	
Prova arbetssätten:	1	1	-	1	1	1	-	-	-	
diskutera	1	1	1	1	1	1	1	1	-	
12 Vilka arb.sätt? <i>Se separat redov.</i>										
13 Bidrar SSSL till ökad måluppf?	3	5	3	4	-	2	2	4	2	
14 Hur ofta diskuteras spr.utv?	2	5	3	4	4	4	2	3	1	
15 Hur ofta vill du disk. Spr.utv?	3	2	3	3	3	3	2	3	1	
16 Egna kommentarer: <i>utgår</i>										

Medel: 23,44

Skola B

Informant	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 År i yrket:	13	22	22	40	6	4	26	20	15	7	20
2 Skolår:	F	3-5	1	1-5	4-6	2-5	2-5	F-5	3	5	F
3 Utbildning:	Nej	Nej	10p	nej	nej	nej	nej	50	20p	30p	nej
4 Andel L2:	40	70	60	50	50	75	80	80	50	20	100
5a Är L2 hinder för skol framg?	Nej	40	10	50	45	60	50	30	10	10	-
6 Bidrar SSSL till att öka dina kskr?	3	4	4	2	5	5	2	3	4	5	2
7 Har SSSL bidr till org. förändr?	3	3	1	1	4	4	3	3	3	5	1
8 Har du förändr. din undervisn?	3	4	3	3	4	3	1	4	2	4	3
9 Hur ofta anv. du arb. sätten?	3	3	3	3	5	3	1	4	3	5	2
10 Hur bra fungerar arb.sätten?	4	4	4	3	4	3	4	4	4	5	4
11 Vilka delar mest givande? Boken:	1	0	1	1	0	1	1	1	0	1	1
Prova arbetssätten:	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
diskutera	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
12 Vilka arb.sätt? <i>Se separat redov</i>											
13 Bidrar SSSL till ökad måluppf?	3	4	4	1	4	3	3	4	3	5	2
14 Hur ofta diskuteras spr.utv?	3	4	4	2	3	5	3	3	2	4	2
15 Hur ofta vill du disk. Spr.utv?	2	3	2	2	3	2	2	3	3	2	3
16 Egna kommentarer: <i>utgår</i>											

Medel: 25,45

SKOLA C Informant:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 År i yrket:	33	3	25	25	35	25	4	1	31	36	35
2 Skolår:	7-9	5-9	4-9	4-6	1-3	6-9	1-3	7-9	6-9	F-9	4-6
				J			J		J		
3 Utbildning sva:	N	N	N	10p	J 5p	N	30p	N	25p	N	J 5p
4 Andel L2:	20	20	93	80	85	75	90	70	80	22	99
			J								
5 Är L2 hinder för skol framg? Bidrar SSSL till att öka dina	J 50	J 50	75	J 30	J 50	J	10	5	60	J	50
6 kskr?	4	3	2	4	3	3	4	3	3	2	3
7 Har SSSL bidr till org. förändr?	4	0	1	3	3	0	3	2	2	Ej	0
8 Har du förändr. din undervisn?	3	3	2	3	3	1	3	3	2	2	2
9 Hur ofta anv. du arb. sätten?	4	2	4	2	2	4	2	1	4	EJ	3
10 Hur bra fungerar arb.sätten?	3	3	3	3	3	3	4	3	4	ej	Ej
11 Vilka delar mest givande? Boken:	1		1	1	1		1	1	1		
11 Prova arbetssätten:	1		1	1	1		1			1	1
11 diskutera	1		1	1	1	1	1				1
11 Inget											
11 Annat			1								
12 Vilka arb.sätt? Se separat redov.											
13 Bidrar SSSL till ökad måluppf?	4	3	2	3	2	3	3	2	3	ej	3
14 Hur ofta diskuteras spr.utv?	3	4	2	2	3	2	2	4	5	1	2
15 Hur ofta vill du disk. Spr.utv?	3	3	1	3	2	3	3	2	3	3	3
16 Egna kommentarer: utgår											

Medel: 22,3

SKOLA D Informant:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
1 År i yrket:	17	30	7	20	7	5	14	18	32	18	25	13	16	30	30	21	25	10	
2 Skolår:	4-9	4-9	4-9	6-9	2-9	7-9	1-7	4-9	5-9	7-9	6	5-9	4-6	6-9	4-6	4-6	7-9	6-9	
3 Utbildning sva:	N	N	N	N	N	N	5p	N	40p	20p	N	N	40p	J	N	N	N	N	
4 Andel L2:	20	65	60	60	60	60	40	60	100	80	40	80	50	100	3	10	20	20	
5 År L2 hinder för skol framg?	15	10	20	0	80	25	15	15	80	N	20	40	20	70	J	5	J	75	
Bidrar SSSL till att öka dina																			
6 kskr?	4	3	2	0	3	3	4	5	4	2	4	3	3	1	3	4	2	1	
7 Har SSSL bidr till org. förändr?	3	4	1	0	3	2	3	5	2	3	3	3	3	5	3	4	2	1	
8 Har du förändr. din undervisn?	3	3	2	0	3	2	2	3	3	1	3	3	2	1	3	3	2	1	
9 Hur ofta anv. du arb. sätten?	0	4	1	0	4	2	2	3	3	4	3	3	2	5	3	4	1	2	
10 Hur bra fungerar arb.sätten?	4	4	2	0	4	3	4	4	3	4	4	3	3	4	3	4	0	EJ	
Vilka delar mest givande?																			
11 Boken:	0	1						1			1			1	1	1		6	
11 Prova arbetsätten:	1	1			1		1	1	1		1		1	1	1	1		11	
11 diskutera	1	1	1		1	1	1	1		1	1	1	1	1		1	1	14	
11 Inget																		1	
11 Annat																			
12 Vilka arb.sätt? Se separat redov.																			
13 Bidrar SSSL till ökad måluppf?	3	3	2	0	3	3	2	4	4	3	3	3	0	4	2	3	2	1	
14 Hur ofta diskuteras spr.utv?	4	2	2	2	4	3	4	3	5	4	3	4	3	2	3	4	5	1	
15 Hur ofta vill du disk. Spr.utv?	3	3	3	3	2	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	2	2	1	
16 Egna kommentarer: Utgår	x	x	0	0	0	x	0	0	x	x	0	x	0	x	x	0	0	0	
Medel: 25,2																			

Observera att informant 1 och 2 strukits på grund av att en felaktig enkät delats ut.

SKOLA E Informant:	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1 År i yrket:	5	13	24	17	8	5	11	8	12	14	4,5	10	0,5
2 Skolår:	6-9	3-9	1-3	4-6	4-5	7-9	6-9	1-3	1-3	4-6	7-9	1-3	F-9
3 Utbildning sva:	N	N	5p	N	N	N	5p	5p	10p	5p	N	J	N
4 Andel L2:	60	80	80	80	30	40	70	70	90	-	80	88	70
5 Är L2 hinder för skol framg?	40	60	70	40	N	80	40	10	40	-	50	40	20
6 Har SSSL ökat dina kskr?	4	3	2	4	3	4	4	5	4	5	3	3	3
7 Har SSSL bidr till org. förändr?	3	3	2	3	3	3	4	1	3	5	2	2	3
8 Har du förändr. din undervisn?	3	2	2	3	2	3	3	3	3	3	2	3	2
9 Hur ofta anv. du arb. sätten?	3	2	1	5	2	2	4	3	4	4	1	3	1
10 Hur bra fungerar arb.sätten?	3	4	3	4	4	5	4	3	4	4	3	4	1
11 Vilka delar mest givande?													
Boken:			x		x			x				x	
11 Prova arbetssätten:	x		x	x	x		x	x	x			x	
11 diskutera	x	x		x	x	x	x			x	x	x	x
11 Inget													
11 Annat													
12 Vilka arb.sätt? Se separat redov.													
13 Bidrar SSSL till ökad måluppf?	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4
14 Hur ofta diskuteras spr.utv?	5	2	5	4	4	4	4	2	5	4	4	3	4
15 Hur ofta vill du disk. Spr.utv?	3	3	2	3	2	3	3	3	3	3	1	2	3
16 Egna kommentarer Utgår													

Fortsättning SKOLA E

SKOLA E Informant:	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1 År i yrket:	14	8	21	7	9	6	11	20	15	3
2 Skolår:	4-9	4-6	6-9	7-9	4-9	5-9	6-9	4-6	4-6	3
3 Utbildning sva:	5p	5p	40p	50p	N	N	J	N	5p	5p
4 Andel L2:	85	50	100	50	45	50	50	60	70	95
5 Är L2 hinder för skol framg?	30	20	100	80	20	J		10	30	30 J
6 Har SSSL ökat dina kskr?	3	4	5	4	5	5	4	4	5	4
7 Har SSSL bidr till org. förändr?	2	3	4	3	5	4	3	4	4	4
8 Har du förändr. din undervisn?	3	3	2	4	3	4	3	3	3	4
9 Hur ofta anv. du arb. sätten?	4	3	5	4	2	3	4	4	4	4
10 Hur bra fungerar arb.sätten?	4	5	5	5	3	4	4	5	4	4
11 Vilka delar mest givande?										
Boken:		x	x		x	x			x	x
11 Prova arbetssätten:	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
11 diskutera		x	x		x	x		x		x
11 Inget										
11 Annat										
12 Vilka arb.sätt? <i>Se separat redov</i>										
13 Bidrar SSSL till ökad måluppf?	4	4	5	5	4	4	4	4	4	4
14 Hur ofta diskuteras spr.utv?	4	4	4	3	4	4	5	4	4	4
15 Hur ofta vill du disk. Spr.utv?	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3
16 Egna kommentarer <i>Utgår</i>										

Medel: 27,09

Exempel på arbetssätt från skola A, B, C, D, E

1. begreppsträning
2. berätta om bilder
3. berättelser kring ett viktigt ord
4. beskriv och rita
5. beskriva (4)
6. beskriva kort på ryggen
7. bild + meningar
8. bild + ord
9. bilder 3
10. bilder på ryggen
11. bildsekveser (4)
12. boksamtal
13. cirkelmodellen (3)
14. dictogloss (20)
15. diskussioner
16. expert/hemgrupp (12)
17. faktablad
18. fortsätta berättelse
19. förebildstexter (4)
20. förförståelse (3)
21. förklara
22. förstå ord
23. gemensam problemlösning
24. gemensam text
25. genomsyrar allt
26. genrebaserat skrivande/undervisning (7)
27. grupparbeten
28. gruppläsning
29. heta stolen
30. informations gap
31. interaktionsövningar
32. lappar på ryggen
33. ljudbingo
34. loggbok
35. lucktexter (2)
36. lyssnarövningar (2)
37. lägg i rätt ordning
38. lärarstödd redovisning
39. minneslek
40. närläsning
41. olika arbetssätt
42. ord
43. ord som det tas för givet att man kan
44. ordinventering
45. ordlekar
46. pardiktamen
47. prata tydligare
48. problemlösning
49. räck upp handen när du hör svaret
50. scaffolding
51. skriv ett nytt slut
52. skriva gemensam text
53. skrivövningar
54. skärmövningar (2)
55. småövningar
56. språkdomäner (3)
57. språkutvecklande hela tiden
58. stafettläsning
59. talövningar (3)
60. text till bild
61. textgenomgång
62. tvåvägslyssnande
63. vad hör du?
64. vänta in eleverna

Stockholms universitet
106 91 Stockholm
Telefon: 08-16 20 00
www.su.se



Stockholms
universitet